

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

MINDAUGAS STANKEVIČIUS
Teisės programos, finansų teisės specializacijos,
magistrantūros dieninių studijų studentas

**HORIZONTALIŲJŲ SUSITARIMŲ REGLAMENTAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOS IR
LIETUVOS TEISĖJE**

Magistro baigiamasis darbas

DARBO VADOVAS:
Doc. dr. L. Darulienė

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS	3
1. HORIZONTALIŪJŲ SUSITARIMŲ SAMPRATA	6
1.1. HORIZONTALIOJO SUSITARIMO SAŲVOKA.....	6
1.2. HORIZONTALIOJO SUSITARIMO POŽYMAI.....	7
1.2.1. Dviejų ar daugiau ūkio subjektų sutartis, suderinti veiksmai, asociacijos sprendimas... 8	
1.2.2. Susitarimas tarp ūkio subjektų, veikiančių tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje	14
2. DRAUDŽIAMIE HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI	15
2.1. HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI IR ĮTAKA PREKYBAI.....	15
2.2. HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI IR ĮTAKA KONKURENCIJAI.....	19
2.2.1 Horizontalieji susitarimai savo tikslu ribojantys konkurenciją	22
2.2.2. Horizontalieji susitarimai, kurių poveikis gali būti konkurencijos ribojimas	28
2.3 HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI IR ŽYMI ĮTAKA.....	29
3. IŠIMTYS IŠ DRAUDIMO SUDARYTI KONKURENCIJĄ RIBOJANČIUS HORIZONTALIUOSIUS SUSITARIMUS	32
3.1. IŠIMTIES SAMPRATA IR RŪŠYS.....	32
3.2. KONKURENCIJOS TEISĖS REFORMA IŠIMČIŲ TAIKYMO SRITYJE.....	34
3.3. DRAUDIMO KONKURENCIJĄ RIBOJANTIEMS HORIZONTALIESIEMS SUSITARIMAMS NETAIKYMO SAĻYGOS.....	35
3.4 BENDROSIOS IŠIMTYS HORIZONTALIESIEMS SUSITARIMAMS.....	39
3.4.1 Specializacijos susitarimai.....	41
3.4.2 Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimai	44
3.4.3 Kiti horizontalieji susitarimai	49
IŠVADOS	51
LITERATŪROS SAŲAŠAS	53
SANTRAUKA	59
SUMMARY	60

ĮVADAS

Darbo aktualumas ir problematika.

Konkurencija - pagrindinis rinkos ekonomikos variklis. Konkurencija laikoma būtina efektyvaus išteklių paskirstymo ir vartotojų pasirinkimo laisvės sąlyga. Tarpusavyje konkuruojantys ūkio subjektai didina ekonomikos našumą, skatina diegti naujoves, gerina vartotojų padėtį suteikdami jiems galimybę gauti kokybiškas prekes, didesnę prekių ir paslaugų pasirinkimą, prieinamas kainas. Įprasta, jog ūkio subjektai dažnai bendradarbiauja tarpusavyje siekdami tam tikros ekonominės naudos. Vieni ūkio subjektų susitarimai padeda tobulinti prekių gamybą ar platinimą. Ūkio subjektai sutelkia savo jėgas tam tikro produkto gamybai ir dėl to jų veikla tampa efektyvesnė bei į rinką tiekiami pigesni produktai. Keisdamiesi mokslinė, gamybinė, techninė patirtimi ūkio subjektai skatina ekonomikos ir technikos pažangą. Tačiau tuo pačiu gali būti sudaromi ir konkurenciją varžantys, ribojantys ar iškraipantys susitarimai, sąlygojantys rinkų uždaramą, gamybos apimčių ribojimą, kainų kilimą, kenkiantys bendrosios rinkos integracijai. Dėl minėtų priežasčių, siekiant užtikrinti veiksmingą konkurenciją rinkoje, yra būtinas valstybės įsikišimas darant poveikį ūkio subjektams teisės normomis bei teisės principais.

Viena iš ūkio subjektų bendradarbiavimo formų, reglamentuojamų Europos Bendrijos ir Lietuvos konkurencijos teisėje, yra horizontalieji ūkio subjektų susitarimai. Horizontaliųjų susitarimų reglamentavimas Europos Bendrijos teisėje galioja daugiau kaip 40 metų. Pagrindinės normos, reglamentuojančios horizontaliuosius susitarimus, įtvirtintos Europos Bendrijos sutartyje, o minėtas normas detalizuoja gausybė antrinių teisės aktų. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą tapo privaloma taikyti Europos bendrijos sutartį ir daugelį kitų antrinių teisės aktų, reglamentuojančių horizontaliuosius susitarimus, todėl išskyla būtinybė gilintis į horizontaliuosius susitarimus reguliuojančias teisės normas. Ypatingai didelis dėmesys turėtų būti skiriamas Europos Komisijos (toliau tekste – Komisija) bei Europos Bendrijų Teisingumo Teismo (toliau tekste – Teisingumo teismas) praktikai, nes daugelio horizontaliuosius susitarimus reglamentuojančių teisės normų turinys gali būti atskleistas tik nagrinėjant Europos Bendrijos teisės normų taikymo praktiką.

Temos ištyrimo lygis ir darbo naujumas.

Reikia pastebėti, jog horizontaliųjų susitarimų reglamentavimui Europos Bendrijoje užsienio teisės atstovai yra skyrę nemažai dėmesio. Atskirus horizontaliųjų susitarimų reglamentavimo aspektus yra nagrinėję Craig De Burga, W. Cairns, D.G. Goyder, A. Jones and B. Sufrin ir kt. Lietuvos konkurencijos teisė pradėjo plėtotis tik atkūrus nepriklausomybę, t.y. nuo 1990 metų. Tad galima teigti, jog konkurencijos teisė Lietuvoje yra palyginti jauna teisės šaka. Gal dėl šių priežasčių Lietuvoje kol kas nėra detalios mokslinės studijos, apimančios horizontaliuosius susitarimus. Pagrindinį dėmesį Lietuvos teisės mokslininkai dažniausiai skiria vertikalųjų

susitarimų reglamentavimo tyrimams, horizontaliuosius susitarimus tarsi paliekant nuošalyje. Buvo minėta, jog Lietuva, būdama Europos Sąjungos nare, reglamentuodama horizontaliuosius susitarimus turi laikytis ir Europos Bendrijos teisės aktų reikalavimų, todėl norėdami atskleisti horizontaliųjų susitarimų reglamentavimą Lietuvos teisėje pirmiausiai turime atlikti Europos Bendrijos teisės normų, reglamentuojančių horizontaliuosius susitarimus, analizę. Taip pat horizontaliųjų susitarimų reglamentavimui didelę įtaką turi ir Teisingumo Teismo bei Komisijos formuojama praktika. Todėl darbe bus analizuojamos ir aktualiausios bylos, kuriose buvo suformuluota šių normų aiškinimo ir taikymo praktika.

Būtent minėtos aplinkybės, t.y. mokslinių tyrimų stoka bei būtinybė išmanyti konkurencijos teisės normas ir paskatino autorių imtis horizontaliųjų susitarimų reglamentavimo analizės.

Darbo objektas – horizontalieji susitarimai ir jų reglamentavimas Europos Bendrijos bei Lietuvos konkurencijos teisėje

Darbo dalykas - Europos Bendrijos pirminės ir antrinės teisės aktai, reglamentuojantys horizontaliuosius susitarimus, Komisijos ir Teisingumo teismo praktika taikant konkurencijos teisės normas, Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai bei Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos (toliau tekste – Konkurencijos taryba) praktika.

Darbo tikslas yra išnagrinėti pagrindines Europos Bendrijos ir Lietuvos teisės normas, reglamentuojančias horizontaliuosius susitarimus, atskleisti konkurencijos teisės normų taikymo praktiką.

Siekiant šio tikslo iškeliami uždaviniai:

1. Apibrėžti horizontaliųjų susitarimų sąvoką ir pagrindinius požymius.
2. Surinkti ir išanalizuoti mokslinę literatūrą, teismų praktiką, teisės aktus, reglamentuojančius horizontaliuosius susitarimus.
3. Išanalizuoti išimčių iš draudimo sudaryti horizontaliuosius susitarimus reglamentavimą.
4. Atskleisti Europos Bendrijos ir Lietuvos teisės normų, reglamentuojančių horizontaliuosius susitarimus, turinį.

Darbo hipotezės:

1. Horizontaliųjų susitarimų reglamentavimo tendencija – „daugiau leisti, mažiau drausti“.
2. Lietuvos konkurencijos teisės normų, reglamentuojančių horizontaliuosius susitarimus, turinys atskleidžiamas per Europos Bendrijos konkurencijos teisės taikymo praktiką.

Darbo metodai:

- Lyginamas metodas – naudojamas atskleisti Lietuvos ir Europos Bendrijos teisės skirtumams bei panašumams nagrinėjamu aspektu;
- Sisteminės analizės metodas – siekdamas visapusiškai išnagrinėti tyrimo objektą bei atskleisti horizontaliųjų susitarimų esmę ir jų reglamentavimo ypatumus, autorius

vadovavosi horizontaliuosius susitarimus reglamentuojančiomis teisės aktų normomis, teismų praktika ir kitais šaltiniais.

- Dokumentų analizė - naudojamas analizuojant teismų praktiką bei teisės aktus, reglamentuojančius horizontaliuosius susitarimus;
- Lingvistinis metodas – naudojamas siekiant atskleisti teisės normų turinį;
- Apibendrinimo metodas – naudojamas išskiriant bendruosius horizontaliesiems susitarimams taikomus principus, dėsningumus, mokslines paradigmas; taip pat šio metodo pagalba darbo pabaigoje apibendrinami tyrimo metu gauti duomenys.

Darbo struktūra:

Darbas sudarytas iš įvado, trijų dėstomosios dalies skyrių ir išvadų. Pirmame skyriuje aptariama horizontaliųjų susitarimų samprata, pateikiama siūloma horizontaliųjų susitarimų sąvoka, analizuojami pagrindiniai horizontaliųjų susitarimų požymiai. Antrame skyriuje analizuojami Europos Bendrijos bei Lietuvos teisės normos, draudžiančios horizontaliuosius susitarimus bei atskiros konkurencijos teisės draudžiamų susitarimų rūšys. Trečiame skyriuje analizuojamos išimtys iš draudžiamų horizontaliųjų susitarimų.

1. HORIZONTALIŲ SUSITARIMŲ SAMPRATA

Prieš pradėdant gilintis į horizontalių susitarimų reglamentavimo ypatumus, svarbu išsiaiškinti, kas yra horizontalus susitarimas, kaip jis suprantamas Europos Bendrijos ir Lietuvos konkurencijos teisėje. Tam būtina suformuluoti horizontaliojo susitarimo sąvoką. Tačiau dažnai vien tam tikro reiškinio sąvoka neatskleidžia jo esmės, todėl būtina nagrinėti pagrindinius reiškinio požymius, išskiriančius jį iš kitų ir kartu darančius jį tuo, kuo jis yra. Taigi šio skyriaus pagrindinis tikslas ir yra suformuluoti horizontaliojo susitarimo sąvoką bei atskleisti pagrindinius horizontaliojo susitarimo požymius.

1.1. HORIZONTALIOJO SUSITARIMO SĄVOKA

Konkurencijos teisės doktrinoje horizontalieji susitarimai dažniausiai apibrėžiami kaip susitarimai tarp firmų, veikiančių tame pačiame gamybos ar platinimo lygmenyje. Pasak W. Cairns, horizontalus susitarimas yra tada, kai jį sudaro įmonės, komerciniame procese užimančios vienodą padėtį, t.y. gamintojai ar pardavėjai.¹ Remiantis D.G. Goyder, horizontalieji susitarimai yra tie, kuriuos sudaro ūkio subjektai, konkuruojantys vienas su kitu, dėl to, jog veikia viename lygmenyje kaip gamintojai ar platintojai.² Visos minėtos horizontalių susitarimų sąvokos iš dalies yra teisingos, tačiau ne visai tikslios ir išsamios, nes nepilnai išreiškia horizontaliojo susitarimo esmę. Autoriai, susitarimo šalims priskirdami tik firmas arba įmones, nepagrįstai susiaurina horizontaliojo susitarimo sąvoką, nes, kaip matysime vėliau, susitarimo šalis konkurencijos teisėje aiškinama plačiau ir apima ne tik firmas ar įmones. Tiek Europos Bendrijos sutartis, tiek Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (toliau tekste – Konkurencijos įstatymas), t.y. pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys horizontaliuosius susitarimus Europos Bendrijos bei nacionaliniu mastu, nepateikia horizontaliojo susitarimo sąvokos. Horizontalių susitarimų sąvoka čia nepateikiama dėl to, jog minėti teisės aktai tiesiog neskiria susitarimų į horizontaliuosius ir vertikaliosius, o taikomi abiem susitarimų rūšims. Horizontaliojo susitarimo sąvoką galime rasti Europos Komisijos (toliau tekste – Komisija) Pranešime „Rekomendacijos dėl Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio taikymo horizontalaus bendradarbiavimo susitarimams“. Minėto Komisijos pranešimo 1 punkte nustatyta, jog „bendradarbiavimas yra horizontalaus pobūdžio, jei susitarimą sudaro ar suderintus veiksmus vykdo įmonės, kurios veikia tame pačiame rinkos lygmenyje“³. Toks horizontaliojo susitarimo apibūdinimas nėra visai tikslus. Horizontaliojo susitarimo šalimi čia

¹ Cairns W. Europos Sąjungos teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 1999. P. 329.

² Goyder D. G. EC competition law. Oxford: Oxford University Press, 2003. P. 402.

³ Commission notice of 6 January 2001: Guidelines on the applicability of Article 81 of the EC Treaty to horizontal cooperation agreements // Official Journal. 2001, Nr. C 3.

įvardijama įmonė, o tai, kaip jau buvo minėta, susiaurina horizontaliojo susitarimo sąvoką. Autoriaus nuomone, tikslesnė horizontaliojo susitarimo sąvoka pateikta Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos (toliau tekste - Konkurencijos taryba) nutarimo „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“ 2 punkte. Čia nustatyta, jog „horizontalusis susitarimas - susitarimas tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų, kurių kiekvienas veikia tame pačiame prekės gamybos ar platinimo lygmenyje ir kuris apima prekių pirkimo, pardavimo, ar perpardavimo sąlygas.“⁴ Konkurencijos įstatymo 2 straipsnio 10 dalyje paaiškinta, jog „Susitarimas - bet kuria forma (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys arba ūkio subjektų suderinti veiksmai, įskaitant bet kurio ūkio subjektų junginio (asociacijos, susivienijimo, konsorciumo ir pan.) arba šio junginio atstovų priimtą sprendimą.“⁵ Taigi Lietuvos konkurencijos teisėje išskiriamos trys horizontaliojo susitarimo formos: ūkio subjekto sutartys, suderinti veiksmai bei ūkio subjektų junginio sprendimai. Europos Bendrijos sutartis taip pat skiria tris susitarimo formas: susitarimus, ūkio subjektų suderintus veiksmus bei asociacijų sprendimus. Kadangi, tiek Europos Bendrijos, tiek Lietuvos teisės aktai įtvirtina tris ūkio subjekto bendradarbiavimo formas, autoriaus nuomone, jos turėtų atspindėti apibrėžiant horizontaliojo susitarimo sąvoką. Atsižvelgiant į tai, galima suformuluoti horizontaliojo susitarimo sąvoką: *horizontalusis susitarimas - tai dviejų ar daugiau ūkio subjektų, veikiančių tame pačiame ekonominio proceso, t.y. gamybos ar platinimo lygmenyje, sudaryta sutartis, suderinti veiksmai, ar tokių ūkio subjektų asociacijos sprendimas.*

1.2. HORIZONTALIOJO SUSITARIMO POŽYMIAI

Jau buvo minėta, jog vien tam tikro reiškinių sąvokos nepakanka siekiant atskleisti to reiškinių esmę. Dėl šių priežasčių būtina nagrinėti pagrindinius horizontaliojo susitarimo požymius. Horizontalusis susitarimas konkurencijos teisėje suprantamas kaip tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų, veikiančių tame pačiame gamybos ar platinimo lygmenyje, sudaryta sutartis, suderinti veiksmai, ar tokių ūkio subjektų asociacijos sprendimas. Remiantis suformuluota horizontalaus susitarimo sąvoka, galima išskirti horizontalaus susitarimo požymius:

- dviejų ar daugiau ūkio subjektų sutartis, suderinti veiksmai ar ūkio subjektų junginio sprendimas;
- susitarimas tarp ūkio subjektų, veikiančių tame pačiame ekonominio proceso, t.y. prekės gamybos ar platinimo, lygmenyje.

---

⁴ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004-12-09 d. nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos patvirtinimo pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.

⁵ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.

Pirmasis horizontaliojo susitarimo požymis išskiria atskiras horizontalaus bendradarbiavimo formas. Antrasis požymis charakterizuoja horizontaliojo susitarimo šalis, jų tarpusavio padėtį gamybos ar platinimo procese. Šis požymis nurodo, kokioje tarpusavio padėtyje turi būti ūkio subjektai, kad jų susitarimą būtų galima laikyti horizontaliuoju susitarimu. Toliau kiekvienas horizontaliojo susitarimo požymis bus nagrinėjamas atskirai, siekiant atskleisti jo turinį.

1.2.1. Dviejų ar daugiau ūkio subjektų sutartis, suderinti veiksmai, asociacijos sprendimas

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis išskiria tris ūkio subjektų bendradarbiavimo formas: susitarimus, suderintus veiksmus bei asociacijų sprendimus. Atitinkamai Konkurencijos įstatymo 4 straipsnis taip pat numato, jog susitarimas apima ūkio subjektų sutartis, ūkio subjektų suderintus veiksmus, bei ūkio subjektų junginio sprendimus. Taigi horizontalusis susitarimas gali pasireikšti sutartimi, suderintais veiksmais ar asociacijos sprendimu. Toliau kiekviena horizontaliojo susitarimo forma bus nagrinėjama atskirai siekiant nustatyti jo turinį. Reikia pastebėti, jog minėti teisės aktai tik išvardina tris horizontaliojo susitarimo formas, bet nepaaiškina, kaip jos suprantamos konkurencijos teisėje. Atsakymą į šį klausimą galima rasti Europos Bendrijos institucijų, t.y. Teisingumo teismo bei Komisijos praktikoje.

Ūkio subjektų sutartys

Viena iš horizontaliojo susitarimo formų, pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį, yra ūkio subjektų sudaryta sutartis. Čia reikia išsiaiškinti du esminius dalykus. Pirma, kaip suprantama sutarties šalis konkurencijos teisėje. Antra, kaip konkurencijos teisėje suprantama pati sutartis. Europos Bendrijos sutartis nepateikia ūkio subjekto sąvokos. Ūkio subjekto sąvoką galima rasti Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje. Čia paaiškinta, jog „ūkio subjektas - tai įmonės, jų junginiai (asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir pan.), įstaigos ar organizacijos, ar kiti juridiniai ar fiziniai asmenys, kurie vykdo ar gali vykdyti ūkinę veiklą...“ Panašiai ūkio subjektas aiškinamas ir Europos Bendrijos konkurencijos teisėje. Komisija yra pažymėjusi, jog sąvoka „ūkio subjektas“ neapsiriboja vien tais subjektais, kurie turi juridinio asmens teises, bet apima kiekvieną subjektą, užsiimančią ekonomine veikla.⁶ Tą patį Europos Bendrijos Teismas patvirtino *Hofner and Elser* byloje nurodydamas, jog sąvoka „ūkio subjektas“ apima kiekvieną subjektą, užsiimančią ekonomine veikla nepriklausomai nuo jo teisinio statuso ir finansavimo būdo.⁷ Vadovaujantis minėtais Europos Bendrijos institucijų sprendimais, galima daryti išvadą, jog pagrindinis kriterijus apibrėžiant ūkio subjektą yra ne jo organizacinė forma, teisinis statusas, o ekonominė veikla. Ekonominę veiklą reikėtų suprasti kaip visokią gamybinę komercinę, finansinę ar profesinę veiklą,

⁶ 86/398/EEC: Commission Decision of 23 April 1986 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/31.149 - Polypropylene) // Official Journal L 230.

⁷ 1991-04-23 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 41/90 (Klaus Höfner and Fritz Elser v Macrotron GmbH) // European Court reports. 1991.

susijusią su prekių pirkimu ar pardavimu. Ekonominė veikla nebus laikomi tie atvejai, kai fiziniai asmenys įsigyja prekę asmeniniams ar namų ūkio poreikiams tenkinti. Be to, reikia pastebėti, jog ekonominė veikla užsiimantis subjektas nebūtinai turi siekti pelno.

Apibendrinant galima pasakyti, jog sąvoka „ūkio subjektas“ konkurencijos teisėje aiškinama plačiai. Ūkio subjektais pagal Europos Bendrijos ir Lietuvos konkurencijos teisę gali būti įmonės, bendrovės, kooperatyvai, asociacijos, valstybės įstaigos, kai jos dalyvauja komercinėje veikloje, ir netgi fiziniai asmenys. Ir tai nėra baigtinis sąrašas. Vertinant ūkio subjektą į pirmą vietą iškeliami ekonominiai, o ne formalūs kriterijai. Ūkio subjekto organizacinė forma ar teisinis statusas nėra svarbūs. Pagrindinis bruožas, apibūdinantis ūkio subjektą, yra jo vykdoma ekonominė veikla.

Aptarus ūkio subjekto sampratą konkurencijos teisėje toliau bus analizuojama, kaip konkurencijos teisėje suprantama sutartis. Visų pirma reikia pastebėti, jog konkurencijos teisėje sutartis suprantama plačiau nei civilinėje teisėje. Ūkio subjektai, sudarantys sutartį, kuria siekiama riboti konkurenciją, paprastai žino, jog ji bus draudžiama pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisę arba nacionalinius teisės aktus, todėl stengiasi paslėpti savo tikruosius ketinimus. Jeigu konkurencijos teisės normos būtų taikomos tik „matomoms“, formaliai išreikštomis sutartims, tai iš tokių teisės normų būtų mažai praktinės naudos. Ūkio subjektai, sudarydami sutartį, galėtų tokio draudimo paprasčiausiai išvengti apeidami formaliuosius reikalavimus. Jau pats Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio tikslas – uždrausti tarp ūkio subjektų sudarytus susitarimus, kuriais ribojama konkurencija, reikalauja platesnio sutarties sąvokos aiškinimo. Konkurencijos teisėje sutartys apima ne tik rašytines ūkio subjektų sutartis, bet ir taip vadinamuosius „džentelmeniškus“ susitarimus arba tuos, kurie laikomi privalomais tik iš pagarbos. *ACF Chemiefarma* byloje Teisingumo teismas nurodė, jog džentelmenų susitarimai patenka į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo sritį, jei turi nuostatų, ribojančių konkurenciją bendrojoje rinkoje.⁸ Panašios pozicijos laikosi ir Komisija. Pavyzdžiui, *Polypropylene* byloje Komisija nustatė, jog tarp ūkio subjektų buvo sudaryta sutartis nepaisant to, jog susitarimas buvo sudarytas žodžiu, jame nebuvo numatyta jokių pasekmių už sutarties nesilaikymą, be to, ta sutartis buvo neprivaloma. Komisija į pirmą vietą iškėlė kitus kriterijus, kuriais vadovavosi nustatydamą, ar buvo sutartis. Pasak Komisijos, sutartis bus laikoma sudaryta, jeigu šalys pasiekia konsensumą veikti pagal planą, kuris riboja ar gali riboti šalių komercinę laisvę savarankiškai pasirinkti savo veiksmus rinkoje.⁹ Teisingumo teismas taip pat yra pabrėžęs, jog nustatant, ar buvo sudaryta sutartis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio prasme, pakanka, jog ūkio subjektai būtų išreiškę bendrą valią elgtis rinkoje specifiniu būdu.¹⁰ Toje pačioje

⁸ 1970-07-15 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje 41/69 (*ACF Chemiefarma NV v Commission of the European Communities*) // *European Court reports*. 1970.

⁹ 86/398/EEC: Commission Decision of 23 April 1986 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/31.149 - *Polypropylene*) // *Official Journal L* 230

¹⁰ 1991-12-17 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje 7/89 (*SA Hercules Chemicals NV v Commission of the European Communities*) // *Court reports*, 1991.

byloje Teisingumo teismas taip pat nurodė, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis taikomas ir sutartims, kurios jau negalioja, bet jų įtaka jaučiama po to, kai jos buvo formaliai nutrauktos.

Konkurencijos įstatymo 4 str. 10 d. įtvirtinta, jog viena iš konkurencijos teisės draudžiamo susitarimo formų yra bet kuria forma (raštu ar žodžiu) dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytos sutartys. Taigi vadovaujantis Konkurencijos įstatymu, draudžiamos tiek rašytinės sutartys, tiek žodiniai ūkio subjektų susitarimai. Iš esmės įstatyme įtvirtinta sutarties sąvoka atitinka Teisingumo teismo praktiką. Antras sutarties bruožas, kurį galima išskirti remiantis Konkurencijos įstatymu bei Teisingumo teismo praktika, yra dviejų ar daugiau ūkio subjektų dalyvavimas sutartyje. Teisingumo teismas yra pabrėžęs, jog norint konstatuoti sutarties egzistavimą Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio prasme, reikia bent dviejų ūkio subjektų valios sutapimo.¹¹ Šis sutarties bruožas svarbus tuo, jog atskiria sutartį nuo vienašališkų ūkio subjektų veiksmų, kurie nepateks į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo sritį. Tačiau kartais ir vienašališki veiksmai gali būti prilyginami sutarčiais. Pavyzdžiui, *Sandoz prodotti farmaceutici* byloje Teisingumo teismas konstatavo, jog „sisteminis gamintojo sąskaitų siuntimas klientams su žyma „eksportas uždraustas“ reiškia sutartį Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio prasme, o ne vienašališkus veiksmus, nes toks gamintojo elgesys yra pagrindinio susitarimo, kuriuo tarp gamintojo ir jo klientų sukuriama verslo santykiai, dalis.“¹²

Apibendrinant galima pasakyti, jog subjektų susitarimas konkurencijos teisėje apima tiek formalias (raštu sudarytas), tiek neformalias (žodines) tarp dviejų ar daugiau ūkio subjektų sudarytas sutartis. Į konkurencijos teisės normų taikymo sritį papuls net ir teisiškai neįpareigojančios, taip pat formaliai nutrauktos sutartys. Svarbiausias kriterijus, nustatant sutarties egzistavimą, yra bendra ūkio subjektų valios išraiška veikti rinkoje pagal bendrą planą apribojant savo ekonominį savarankiškumą.

Suderinti veiksmai

Kaip jau buvo minėta, Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis bei Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas skiria tris susitarimo formas: ūkio subjektų sutartis, suderintus veiksmus bei asociacijų sprendimus. Įtvirtinus suderintus veiksmus kaip vieną iš susitarimo formų siekiama uždrausti tokį ūkio subjektų bendradarbiavimą, kurio negalima priskirti sutarties sudarymui. Taip dar labiau išplečiamas Europos bendrijos sutarties taikymas toms ūkio subjektų bendradarbiavimo formoms, kai jie, nesudarydami sutarties, derina savo tarpusavio veiksmus siekdami išvengti konkurencijos. Toks platus konkurencijos teisės normų taikymas ir suderintų veiksmų, kaip vienos iš ūkio subjektų bendradarbiavimo formų, įtvirtinimas yra pateisinamas tuo, jog ūkio subjektai

---

¹¹ 1995-04-06 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sujungtose bylose T-80/89 and T-81/89 (BASF AG and others v Commission of the European Communities // European Court reports, 1995.

¹² 1990-02-11 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 277/87 (Sandoz prodotti farmaceutici SpA v Commission of the European Communities) // European Court reports, 1990.

dažnai gali būti nesąžiningi. Jie gali slaptai bendradarbiauti, sunaikindami visus raštiškus tokio jų elgesio įrodymus arba visai nenaudoti tam tikrų dokumentų, o apsiriboti žodiniu informacijos apsikėtimu. Teisingumo teismas yra pažymėjęs, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis išskiria ūkio subjektų sutartis, suderintus veiksmus bei ūkio subjektų asociacijų sprendimus, o tokio atskyrimo tikslas yra uždrausti tokias ūkio subjektų bendradarbiavimo formas, kai sutartis tarp ūkio subjektų nėra sudaroma tikraja to žodžio prasme, bet tai yra jų tarpusavio veiksmų koordinavimas, siekiant išvengti tarpusavio konkurencijos.¹³ Remiantis Teisingumo teismo pateiktu suderintų veiksmų apibrėžimu, galima išskirti keturis bruožus, kuriais turi pasižymėti ūkio subjektų elgesys, kad jį galima būtų priskirti suderintiems veiksams:

- bent dviejų ūkio subjektų tarpusavio bendradarbiavimas;
- tokio bendradarbiavimo tikslas – tarpusavyje nekonkuruoti;
- atitinkamas ūkio subjektų elgesys rinkoje;
- priešastinis ryšys tarp ūkio subjektų bendradarbiavimo ir jų atitinkamo elgesio rinkoje.

Būtent priešastinis ryšys tarp ūkio subjektų bendradarbiavimo ir jų identiško elgesio rinkoje yra tas bruožas, kuris skiria ūkio subjektų suderintus veiksmus nuo ūkio subjektų veiksmų sutapimo arba dar kitaip vadinamo paralelaus ūkio subjektų elgesio rinkoje. Nors tiek vienu, tiek kitu atveju padariniai bus vienodi, tačiau veiksmų sutapimo atveju atitinkamas ūkio subjektų elgesys rinkoje bus susiklostęs natūraliai ir nebus jų tarpusavio bendradarbiavimo rezultatas. Ūkio subjektai turi teisę protingai prisitaikyti prie egzistuojančio ar tikėtino savo konkurentų elgesio. Taigi sąvoka „suderinti veiksmai“ negali būti aiškinama per daug plačiai, nes tokiu atveju ji gali apimti ir ūkio subjektų veiksmų sutapimą, kaip natūralų elgesį tam tikroje rinkoje. Teisingumo teismas ne kartą aiškino, jog paralelus elgesys savaime dar nėra suderinti veiksmai, tačiau jis gali būti vertinamas kaip stiprus tokių veiksmų įrodymas, jei jis sukuria tokias konkurencijos sąlygas, kurios neatitinka normalių rinkos sąlygų, atsižvelgiant į produktus, ūkio subjektų skaičių ir dydį bei pačios rinkos dydį.¹⁴ Taigi ūkio subjektų veiksmų sutapimą ar paralelų elgesį galima aiškinti dviem aspektais. Pirma, jis bus natūraliai rinkoje susiklostęs ūkio subjektų elgesys, reaguojant į konkurentų veiksmus ir nepateks į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo sritį. Antra, ūkio subjektų veiksmų sutapimą galima vertinti kaip vieną iš požymių, kuriuo turi pasižymėti ūkio subjektų elgesys, kad jis būtų pripažintas suderintais veiksmais. *"Suiker Unie"* byloje Teisingumo teismas dar labiau praplėtė suderintų veiksmų sąvokos turinį nurodęs, jog suderintų veiksmų tarp ūkio subjektų egzistavimą galima konstatuoti net tada, kai ūkio subjektai neturi konkretaus savo veiklos plano, tačiau tarp jų esama bet kokio tiesioginio ar netiesioginio tarpusavio kontakto, kurio tikslas ar padarinys yra

¹³ 1972-06-14 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 48-69 (Imperial Chemical Industries Ltd. v Commission of the European Communities)// European Court reports, 1972.

¹⁴ Ten pat.

paveikti esamo arba potencialaus konkurento elgesį rinkoje arba atskleisti konkurentui savo elgesio kryptį.¹⁵ Taigi remiantis Teisingumo teismu, ūkio subjektams yra draudžiama:

- turėti tiesioginį ar netiesioginį kontaktą su savo konkurentais;
- jei tokio kontakto tikslas ar padarinys yra:
  - paveikti esamų ar potencialių konkurentų elgesį; ar
  - atskleisti konkurentams savo firmos būsimą ar tikėtiną elgesį ateityje.

Teisingumo teismas plačiai supranta bendradarbiavimą tarp ūkio subjektų. Pakanka tiesioginio ar netiesioginio kontakto su konkurentu, siekiant paveikti jo elgesį rinkoje, kad toks elgesys būtų pripažintas suderintais ūkio subjektų veiksmais.

Koks santykis tarp ūkio subjektų sutarties ir suderintų veiksmų? Kartais tie patys ūkio subjektų veiksmai gali turėti tiek sutarties, tiek suderintų veiksmų bruožų. Ūkio subjektų sutartis nuo suderintų veiksmų skirsis pasiekto konsensuso ir įsipareigojimų laipsniu. Norint konstatuoti sutarties tarp ūkio subjektų buvimą reikės įrodyti, jog egzistuoja bendra valia elgtis rinkoje pagal bendrą planą. Suderintų veiksmų atveju, užteks konstatuoti ūkio subjektų tarpusavio kontaktą ir dėl jo atsiradusius paralelius veiksmus. Dažnai ūkio subjektai gali iš pradžių bendradarbiauti sudarydami sutartį, vėliau pereiti prie suderintų veiksmų formos ar atvirkščiai. Sutarties ir suderintų veiksmų atskyrimas tampa svarbus, kai neįmanoma įrodyti, jog tarp ūkio subjektų buvo sudaryta sutartis. Tokiu atveju reikės remtis suderintų veiksmų koncepcija.

Apibendrinant galima pasakyti, jog suderinti veiksmai konkurencijos teisėje suprantami kaip bent dviejų ūkio subjektų tarpusavio bendradarbiavimas, nesudarant sutarties tikrąja to žodžio prasme, siekiant išvengti tarpusavio konkurencijos. Suderintais veiksmais gali būti pripažintas bet koks tiesioginis ar netiesioginis ūkio subjektų tarpusavio kontaktas, kuriuo siekiama paveikti konkurento elgesį rinkoje ar atskleisti jam savo veiksmų planą. Ūkio subjektų suderintus veiksmus reikia atskirti nuo jų paralelaus elgesio, kuris savaime dar nereiškia suderintų veiksmų, tačiau gali būti vertinamas, kaip vienas iš ūkio subjektų elgesio bruožų, konstatuojant suderintų veiksmų egzistavimą tarp ūkio subjektų.

Įmonių asociacijų sprendimai

Ūkio subjektai, veikiantys tam tikroje rinkoje, dažnai priklauso tam tikroms pramonės šakoms ar prekybos asociacijoms. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje įtvirtinta ūkio subjektų asociacijos sąvoką Teisingumo teismas aiškina plačiai. Ūkio subjektų asociacija gali būti pripažintos prekybos asociacijos, žemės ūkio kooperatyvai, asociacijų asociacijos, pelno nesiekiančios asociacijos, organizacijos, kurios vykdo viešo pobūdžio funkcijas, jei jos gina savo

---

¹⁵ 1975-12-16 Europos Teisingumo teismo sprendimas bylose Nr. 40/73 (Coöperatieve Vereniging "Suiker Unie" UA and others v Commission of the European Communities) // European Court reports, 1975.

narių verslo interesus, net jei dalį jos narių paskyrė Vyriausybė ar kita valdžios institucija.¹⁶ Panašiai ši susitarimo forma suprantama ir Lietuvos konkurencijos teisėje. Konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 10 dalyje įtvirtinta, jog viena iš draudžiamo susitarimo formų yra ūkio subjektų junginio arba šio junginio atstovų priimtas sprendimas. Konkurencijos įstatymas pateikia pavyzdinį ūkio subjektų junginių sąrašą. Tokiais ūkio subjekto junginiais gali būti asociacijos, susivienijimai, konsorciumai ir kt. Asociacijoms priklausantys ūkio subjektai dažnai yra linkę bendradarbiauti tarpusavyje, derinti savo veiksmus. Toks jų elgesys gali būti pripažintas sutartimi arba suderintais veiksmais, draudžiamais konkurencijos teisės normų. Net jei nepavyksta nustatyti sutarties ar suderintų veiksmų egzistavimo fakto tarp asociacijai priklausančių ūkio subjektų, asociacijos veiksmai vis tiek gali papulti į Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio arba Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio taikymo sritį kaip asociacijos sprendimas. Teisingumo teismas yra išaiškinęs, jog asociacijos sprendimas apima visus ūkio subjektų asociacijos veiksmus, kuriais asociacija siekia koordinuoti savo narių elgesį.¹⁷ Asociacijos sprendimas nebūtinai turi būti privalomas jos narėms, kad patektų į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo sritį. Pavyzdžiui, *Verband der Sachversicherer* byloje teisingumo teismas nurodė, jog ūkio subjektų asociacijos rekomendacijos, kurios yra aiškus pareiškimas koordinuoti asociacijos narių elgesį, reiškia asociacijos sprendimą Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio prasme.¹⁸ Taigi asociacijos sprendimais gali būti pripažįstami tiek privalomo, tiek neprivalomojo pobūdžio sprendimai. Dar daugiau, *Fedetab* byloje Teisingumo teismas pareiškė, jog atsakomybė atsiranda ne tik tiems ūkio subjektams, kurie dalyvavo priimant asociacijos sprendimą ir pritarė jam, bet ir tiems, kurie susilaikė priimant tokį sprendimą ar jam prieštaravo, bet vėliau su šiuo sprendimu sutiko ir jo laikėsi.¹⁹

Apibendrinat, galima pasakyti, jos asociacijos sąvoka konkurencijos teisėje aiškinama plačiai ir apima įvairius ūkio subjektų junginius. Pagal Europos Bendrijos ir Lietuvos konkurencijos teisę, asociacijoms priskiriamos prekybos asociacijos, žemės ūkio kooperatyvai, asociacijų asociacijos, pelno nesiekiančios asociacijos, ūkio subjektų susivienijimai, konsorciumai, organizacijos, kurios vykdo viešo pobūdžio funkcijas, jei jos gina savo narių verslo interesus ir pan. Asociacijos sprendimą reikėtų suprasti kaip visus asociacijos veiksmus, tiek privalomus, tiek rekomendacinio pobūdžio sprendimus, kuriais asociacija siekia koordinuoti savo narių elgesį.

---

¹⁶ Goyder D. G. EC Competition law Oxford: Oxford University Press, 2003. P. 60.

¹⁷ 1983-11-08 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 92/86 (NV IAZ International Belgium and others Commission of the European Communities)// European Court reports, 1983.

¹⁸ 1987-02-27 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 45/85 (Verband der Sachversicherer e.V. v Commission of the European Communities)// European Court reports. 1987.

¹⁹ 1978-10-30 Europos teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.209/78 (Heintz van Landewyck SARL and others v Commission of the European Communities)// European Court reports. 1978.

1.2.2. Susitarimas tarp ūkio subjektų, veikiančių tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje

Ankstesniame skyriuje nagrinėtas horizontaliųjų susitarimų požymis nusako galimas horizontalaus susitarimo pasireiškimo formas. Remiantis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsniu, Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymu bei Teisingumo teismo praktika, horizontalieji susitarimai apima ūkio subjektų sutartis, ūkio subjektų suderintus veiksmus, bei ūkio subjektų asociacijų sprendimus. Reikia pastebėti, jog šis požymis yra bendras abejoms susitarimų rūšims, t.y. tiek horizontaliesiems, tiek vertikaliesiems susitarimams. Tai reiškia, jog šio požymio nepakanka charakterizuoti horizontaliajam susitarimui. Ankstesniame skyriuje horizontalųjį susitarimą apibūdinome kaip dviejų ar daugiau ūkio subjektų, veikiančių tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje, sudarytą sutartį, suderintus veiksmus ar tokių ūkio subjektų junginio sprendimus. Iš šio apibrėžimo galima išskirti antrąjį požymį, būdingą tik horizontaliesiems susitarimams. Konkurencijos teisėje susitarimas laikomas horizontaliuoju, jei jame dalyvaujantys ūkio subjektai veikia tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje. Šis požymis skirtas apibūdinti ne tiek pačiam horizontaliajam susitarimui, o ūkio subjektams, t.y. susitarimo šalims. Dar tiksliau, šis požymis nusako, kokioje tarpusavio padėtyje turi būti ūkio subjektai, kad jų susitarimą galėtume laikyti horizontaliuoju. *Société Technique* byloje Teisingumo teismas nurodė, jog Europos Bendrijos sutarties 85 straipsnis (pagal dabartinę numeraciją - 81) taikomas bendrai visiems susitarimams, kurie iškraipo konkurenciją bendrojoje rinkoje, ir nesvarbu, ar tie susitarimai sudaryti tarp konkurentų, veikiančių tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje, ar tarp nekonkuruojančių ūkio subjektų, veikiančių skirtinguose lygmenyse.²⁰ Teisingumo teismas tiesiogiai neįvardindamas išskyrė horizontaliuosius ir vertikaliosius susitarimus ir pateikė pagrindinį skiriamąjį šių dviejų susitarimų rūšių požymį. Remiantis minėtu Teisingumo teismo sprendimu, pagrindinis požymis, skiriantis vertikaliosius ir horizontaliosius susitarimus, yra ekonominio proceso, t.y. gamybos ar platinimo lygmuo, kuriame veikia ūkio subjektai susitarimo atžvilgiu. Horizontaliojo susitarimo atveju, ūkio subjektai yra konkurentai, veikiantys tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje. Tai reiškia, jog susitarimas, sudarytas tarp dviejų gamintojų ar tarp dviejų tiekėjų, bus laikomas horizontaliuoju susitarimu. Dažnai teigiama, jog horizontalieji susitarimai - tai susitarimai sudaryti tarp konkurentų.

---

²⁰ 1966-06-30 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 56/65 (*Société Technique Minière (L.T.M.) v Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.)*)// European Court reports. 1966.

2. DRAUDŽIAMI HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI

Pagrindinė Europos Bendrijos materialinė konkurencijos teisės norma, reglamentuojanti horizontaliuosius susitarimus, įtvirtinta Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje: „kaip nesuderinami su bendrąja rinka yra draudžiami: visi įmonių susitarimai, įmonių asociacijų sprendimai ir suderinti veiksmai, kurie gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą ir kurių tikslas ar poveikis yra konkurencijos trukdymas, ribojimas arba iškraipymas bendrojoje rinkoje.“²¹ Į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo sritį patenka ne visi horizontalieji susitarimai, o tik tie kurie atitinka tam tikras sąlygas. Atitinkama teisės norma įtvirtinta ir Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (toliau tekste- Konkurencijos įstatymas) 5 straipsnyje. Čia nustatyta, jog „visi susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją arba kurie riboja ar gali riboti konkurenciją, yra draudžiami.“²²

Lingvistinė Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies analizė leidžia išskirti tam tikras sąlygas, kurioms esant horizontalusis susitarimas bus draudžiamas:

- Įtakos prekybai sąlygą, reiškiančią, jog susitarimas turi daryti įtaką prekybai tarp valstybių narių;
- Įtakos konkurencijai sąlygą, kuri numato, jog susitarimo tikslas ar poveikis yra konkurencijos varžymas, ribojimas ar iškraipymas bendrojoje rinkoje.

Vadovaujantis Teisingumo teismo praktika, galima išskirti dar ir žymios įtakos konkurencijai ir prekybai sąlygą, kuri nėra įtvirtinta Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje. Šią sąlygą suformulavo ir išplėtojo Teisingumo teismas savo praktikoje. Žymios įtakos sąlyga reiškia, jog susitarimo daroma įtaka valstybių narių tarpusavio prekybai bei konkurencijai turi būti reikšminga.

2.1. HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI IR ĮTAKA PREKYBAI

Į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį patenka ir yra draudžiami tik tie horizontalieji susitarimai, kurie gali daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai. Visų pirma reikia pažymėti, jog šis susitarimo požymis yra jurisdikcinio pobūdžio kriterijus, nubrėžiantis Europos Bendrijos konkurencijos teisės taikymo ribas. Europos Bendrijos konkurencijos teisė netaikoma susitarimams, kurie negali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybos. Tokie ūkio subjektų susitarimai gali būti vertinami pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos teisės aktus. Nustatant, ar susitarimas gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą, nebūtina nustatyti ryšio tarp įtariamo konkurencijos ribojimo ir susitarimo gebėjimo daryti poveikį prekybai tarp valstybių

²¹ Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis// Valstybės žinios. 2004, Nr. 2-2.

²² Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856

narių. Tai reiškia, jog poveikį valstybių narių tarpusavio prekybai gali daryti ir konkurencijos neribojantys susitarimai.

Remiantis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalimi, įtakos prekybai sąlyga galima išskaidyti į du esminius elementus:

- prekyba tarp valstybių narių;
- galima įtaka.

Prekyba tarp valstybių narių

Reikia pastebėti, jog prekyba tarp valstybių narių - tai ne tik tradicinis prekių ir paslaugų judėjimas tarp valstybių narių. Sąvoka „prekyba“ Europos Bendrijos konkurencijos teisėje aiškinama daug plačiau. Galima teigti, jog sąvoka „prekyba“ apima visokią tarpvalstybinę ekonominę veiklą. Sąvoka „prekyba“ taip pat gali būti suprantama kaip valstybių narių prekybos struktūra. Teisingumo teismas yra išaiškinęs, jog susitarimai, darantys poveikį valstybių narių konkurencijos struktūrai, pašalindami ar sudarantys grėsmę pašalinti konkurentą, gali patekti į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo sritį.²³ Panašų aiškinimą Teisingumo teismas pateikė byloje *Hugin Kassaregister*, teigdamas, jog į Europos Bendrijos konkurencijos taikymo sritį papuola ūkio subjektų susitarimai, kurie gali kelti grėsmę laisvai prekybai tarp valstybių narių, ypač tie, kuriais atskiriamos nacionalinės rinkos ar daroma įtaka konkurencijos struktūrai bendrojoje rinkoje.²⁴ Taigi iš Teisingumo teismo praktikos aišku, jog sąvoka „prekyba“ gali būti suprantama ir kaip rinkos konkurencijos struktūra. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, jog turi būti daroma įtaka prekybai tarp valstybių narių, reiškia, jog prekybą reikėtų suprasti kaip bet kokią ekonominę veiklą, kuri apima bent dvi valstybes nares.

Galima įtaka

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti žodžiai „gali paveikti“ paaiškina, koks turi būti poveikis prekybai tarp valstybių narių, kad ūkio subjektų susitarimas patektų į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį. *Societe La Technique* byloje Teisingumo teismas išaiškino, jog žodžiai „gali paveikti“ reiškia, kad yra pakankamai didelė tikimybė tiksliai numanyti, remiantis objektyvių faktinių ir teisinių aplinkybių visuma, jog susitarimas gali tiesiogiai ar netiesiogiai, faktiškai ar potencialiai daryti įtaką prekybos struktūrai tarp valstybių narių²⁵. Vadovaujantis Teisingumo teismo praktika, susitarimo poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai vertinamas remiantis objektyviais kriterijais. Subjektyvūs šalių ketinimai

²³ 2000-03-15 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose Nr. 395/96 ir Nr.396/96 (*Compagnie maritime belge transports SA, Compagnie maritime belge SA and Dafra-Lines A/S v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 2000.

²⁴ 1979-05-13 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 22/78 (*Hugin Kassaregister AB and Hugin Cash Registers Ltd v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1979.

²⁵ 1966-06-30 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 56/65 (*Société Technique Minière (L.T.M.) v Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.)*) // European Court reports, 1966.

čia nėra svarbūs. *Gøttrup-Klim* byloje Teisingumo teismas pažymėjo, jog įtakos prekybai vertinimas paremtas tam tikrais objektyviais kriterijais, kurių nė vieno atskirai negalima laikyti turinčiu lemiamą reikšmę nustatant, ar tokia įtaka egzistuoja.²⁶ Taigi poveikis prekybai vertinamas remiantis tam tikrų objektyvių veiksnių visuma. *Javico international* byloje Teisingumo teismas nurodė, jog tokie objektyvūs kriterijai - tai susitarimo pobūdis, produkto, kuris yra susitarimo objektas, bei ūkio subjektų pozicija bei svarba.²⁷ Vieni susitarimai savo pobūdžiu gali daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai, kitiems, norint nustatyti, ar jie gali daryti minėtą įtaką, reikia detalesnio tyrimo. Minėtoje *Societe La Technique* byloje Teisingumo teismas išaiškino, jog poveikis turi būti daromas valstybių narių tarpusavio prekybos struktūrai. Reikia pažymėti, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje nenustatyta, jog įtaka prekybos struktūrai tarp valstybių narių būtinai turi būti neigiama. Tai reiškia, jog nėra reikalavimo, kad įtaka prekybai tarp valstybių narių būtų neigiamo pobūdžio ir pasireikštų vien prekybos varžymu ar sumažėjimu. Galimas susitarimo poveikis prekybai tarp valstybių narių įmanomas net tada, kai susitarimas sąlygoja prekybos augimą. Pavyzdžiui, *Consten ir Grundig* byloje Teisingumo teismas pareiškė, jog aplinkybė, kad susitarimas sudaro palankias sąlygas didėti prekybai tarp valstybių narių, nepanaikina galimybės, kad toks susitarimas gali turėti poveikį prekybai tarp valstybių narių Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio prasme.²⁸ Galima sakyti, jog susitarimas gali daryti įtaką prekybos struktūrai tarp valstybių narių, jei dėl tokio susitarimo keičiasi prekybos srautai tarp valstybių narių. Poveikis prekybai nustatomas, jei tikėtina, jog dėl susitarimo valstybių narių tarpusavio prekyba tikriausiai vystytųsi kitaip, nei tokiu atveju jei tokio susitarimo nebūtų. Vadinasi čia svarbu atskleisti santykį tarp to, kas yra ir kas galėtų būti.

Vadovaujantis Teisingumo teismo praktika, poveikis prekybai gali būti tiesioginis arba netiesioginis, realus arba potencialus. Tai reiškia, jog į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį pateks ir tie ūkio subjektų susitarimai, kurie netiesiogiai veikia ar potencialiai gali paveikti prekybą tarp valstybių narių. Faktinis poveikis turi būti suprantamas kaip ūkio subjektų susitarimo padarinys. Potenciali susitarimo įtaka prekybai turėtų būti suprantama, kaip tokia, kuri gali būti, bet kurios gali ir nebūti. Potenciali įtaka yra tokia, kuri gali atsirasti ateityje ir tam yra didelė tikimybė, atsižvelgiant į objektyvių teisinių ir faktinių aplinkybių visumą. Tiesioginė įtaka valstybių narių tarpusavio prekybai dažniausiai atsiranda dėl produktų ar paslaugų, kurie yra susitarimo objektas. Netiesioginis susitarimo poveikis gali atsirasti dėl su prekių ar paslaugų, kurios

---

²⁶ 1994-12-15 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.250/92 (*Gøttrup-Klim e.a. Grovvareforeninger v Dansk Landbrugs Grovvaereselskab AmbA*)// European Court reports, 1994.

²⁷ 1998-04-28 Europos teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 306/96 (*Javico International and Javico AG v Yves Saint Laurent Parfums SA (YSLP)*) // European Court reports, 1998.

²⁸ 1966-07-13 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose Nr. 56/64 ir Nr. 58/64 (*Établissements Consten S.à.R.L. and Grundig-Verkaufs-GmbH v Commission of the European Economic Community*)// European Court reports. 1966.

nėra susitarimo objektas, tačiau susijusios su tokio susitarimo objektu.

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje įtvirtinti žodžiai „gali paveikti“ reiškia, jog nėra reikalavimo, kad susitarimas faktiškai turėtų ar būtų turėjęs įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalis nereikalauja nustatyti, kad ūkio subjektų susitarimas faktiškai būtų turėjęs įtakos prekybai tarp valstybių narių, o pakanka to, jog toks susitarimas galėtų daryti įtaką minėtai prekybai. Tai reiškia, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis bus taikomas ir tiems susitarimams, kurie iš karto po jų sudarymo neturi poveikio prekybai, tačiau toks poveikis gali atsirasti ateityje.

Įtakos prekybai tarp valstybių narių sąlyga lengvai tenkinama, kai susitarimas sudaromas tarp ūkio subjektų, kurie įsikūrę ar veikia daugiau nei vienoje valstybėje narėje. Karteliniai susitarimai, kuriais fiksuojamos kainos arba pasidalinamos rinkos, pagal savo pobūdį gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Horizontalūs bendradarbiavimo susitarimai, apimantys keletą valstybių narių, pagal jų pobūdį paprastai taip pat gali paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Kartais netgi horizontalieji susitarimai, kurie apima tik vienos valstybės narės teritoriją, gali daryti įtaką prekybai tarp valstybių narių. Pavyzdžiui, *Vereeniging van Cementhandelaren* byloje Teisingumo teismas pažymėjo, jog susitarimas, kuris apima visą vienos valstybės narės teritoriją, savo esme prisideda prie rinkų padalijimo nacionaliniu pagrindu stabdydamas ekonominę integraciją.²⁹ Panašų aiškinimą Teisingumo teismas suformulavo *SC Belasco* byloje, kurioje nurodė, jog aplinkybė, kad kartelinio susitarimo objektas yra tik prekyba produktais vienoje valstybėje narėje, nėra pakankama, norint atmesti galimo poveikio prekybai tarp valstybių narių galimybę.³⁰ Poveikį prekybai tarp valstybių narių gali turėti ir vieną valstybę narę apimantys horizontalieji bendradarbiavimo susitarimai, jei dėl jų iš rinkos išstumiamos kitos įmonės.

Apibendrinant galima teigti, jog įtakos prekybai požymis yra jurisdikcinio pobūdžio kriterijus, nustatantis Europos Bendrijos konkurencijos teisės taikymo ribas. Įtaką prekybai Teisingumo teismas aiškina plačiai. Įtaka gali būti tiesioginė ar netiesioginė, reali ar potenciali. Įtaka prekybai nebūtinai turi būti neigiama, o labiau suprantama kaip prekybos srautų pokytis tarp valstybių narių. Valstybių narių tarpusavio prekyba apima bet kokią ekonominę veiklą tarp valstybių narių, o taip pat gali būti suprantama kaip prekybos arba konkurencijos struktūra. Remiantis Europos bendrijos sutartimi bei Teisingumo teismo praktika, nėra reikalavimo, jog susitarimas faktiškai darytų įtaką prekybai, o užtenka, jog toks susitarimas galėtų daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai.

---

²⁹ 1972-10-17 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 8-72 (*Vereeniging van Cementhandelaren v Commission of the European Communities*) // European Court reports, 1972.

³⁰ 1989-07-11 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.246/86 (*SC Belasco and others v Commission of the European Communities*) // European Court reports, 1989.

2.2. HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI IR ĮTAKA KONKURENCIJAI

Vadovaujantis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalimi, draudžiami tik tokie ūkio subjektų susitarimai, „kurių tikslas arba padarinys yra konkurencijos varžymas, ribojimas arba iškraipymas bendrojoje rinkoje“. Vadovaujantis Europos Bendrijos sutartimi, galima išskirti tam tikrus šio susitarimo požymio elementus:

- Konkurencijos ribojimas yra susitarimo tikslas arba padarinys
- Priešingumas konkurencijai, t.y. konkurencijos varžymas, ribojimas ar iškraipymas bendrojoje rinkoje

Tikslas ar poveikis

Sąvokų „tikslas“ ir „poveikis“ išskyrimas Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje reiškia, jog draudžiamas gali būti tiek susitarimas, kuriuo šalys siekė apriboti konkurenciją, tačiau šio tikslo nepasiekė, tiek ir susitarimas, kurio tikslas nėra riboti konkurenciją, tačiau šalys, sudarydamos tokį susitarimą, vis tiek apribojo konkurenciją. *Société Technique Minière* byloje Teisingumo teismas nurodė, kad tai, jog šie reikalavimai yra ne kumuliatyvūs, o alternatyvūs, reiškia, jog visų pirma, reikia atsižvelgti į susitarimo tikslą, ir tik tada, jei iš susitarimo nuostatų negalima nustatyti žalingos įtakos konkurencijai, reikia nagrinėti padarinius, kuriuos sukėlė susitarimas, nustatant faktus, kurie patvirtintų, jog konkurencija iš tikrųjų buvo apribota, suvaržyta arba iškraipyta.³¹ Tai reiškia, jog nustačius, kad susitarimas savo tikslu riboja, varžo ar iškraipo konkurenciją, nereikės nustatinėti jo realaus poveikio, t.y., kad konkurencija iš tikrųjų buvo apribota. Panašiai Teisingumo teismas aiškino *Grunding* byloje, kurioje pareiškė, jog norint taikyti Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį, nereikia vertinti realaus susitarimo poveikio, jei paaiškėja, jog tokio susitarimo tikslas yra konkurencijos ribojimas, varžymas ar iškraipymas.³² Tai reiškia, jog yra draudžiami vien savo tikslu konkurenciją ribojantys, varžantys ar iškraipantys susitarimai, net jei tas tikslas dėl vienokių ar kitokių priežasčių nebuvo pasiektas, t.y. tokie susitarimai nepadarė realaus poveikio konkurencijai. Siekiant nustatyti susitarimo tikslą, tikrieji šalių ketinimai nėra svarbūs. Teisingumo teismas yra pabrėžęs, jog nustatant, ar susitarimas savo tikslu riboja konkurenciją bendrojoje rinkoje, svarbu yra ne susitarimo šalių ketinimai, o susitarimo sąlygos, teisinės ir ekonominės aplinkybės, kurioms esant susitarimas buvo sudarytas, bei šalių elgesys.³³ Jei susitarimo šalių tikslas nebuvo konkurencijos ribojimas, bet toks susitarimas savo esme apribojo konkurenciją, jis vis tiek papuls į konkurencijos teisės taikymo sritį. Susitarimai savo tikslu ribojantys, varžantys ar iškraipantys

³¹ 1966-06-30 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 56/65 (*Société Technique Minière (L.T.M.) v Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.)*)// European Court reports, 1966.

³² 1966-07-13 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose Nr. 56/64 ir Nr. 58/64 (*Établissements Consten S.à.R.L. and Grunding-Verkaufs-GmbH v Commission of the European Economic Community*)// European Court reports, 1966.

³³ 1983-11-08 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 92/86 (*NV IAZ International Belgium and others v Commission of the European Communities*)// European Court reports, 1983.

konkurenciją gali būti suprantami kaip tokie, kurie ne tik, kad neturi jokio teigiamo poveikio, bet savo esme daro žalą konkurencijai, todėl iš karto patenka į Europos Bendrijos sutarties taikymo sritį ir yra draudžiami, nereikalaujant įrodyti jų realios žalos konkurencijai bendrojoje rinkoje. Tokiems susitarimams konkurencijos teisėje priskiriami horizontalieji susitarimai, kuriais nustatomos kainos, dalijamasi rinkomis ar ribojamos gamybos apimtys.

Susitarimas, kuriuo ūkio subjektai nesiekė apriboti konkurencijos, taip pat gali neigiamai veikti konkurenciją. Kaip jau buvo minėta Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis numato du alternatyvius reikalavimus - "tikslas" arba "poveikio" konkurencijai. *European Night Services* byloje Teisingumo teismas nurodė, jog nustatant susitarimo poveikį konkurencijai, reikia atsižvelgti į realias tokio susitarimo galiojimo sąlygas, ypač į ekonominę ir teisinę situaciją, kurioje veikia susitarimo šalys, susitarimo prekių ir paslaugų pobūdį, realiai veikiančias rinkos sąlygas bei struktūrą.³⁴ Panašų aiškinimą Teisingumo teismas pateikė *SA Brasserie de Haecht v Consorts Wilkin-Janssen* byloje teigdamas, jog nagrinėjant, ar sutartis patenka į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo sritį, negalima jos vertinti atskirai nuo jos ekonominio ir teisinio konteksto, tai yra nuo teisinių ir faktinių aplinkybių, lemiančių konkurencijos ribojimą, varžymą ar iškraipymą.³⁵ Vadinasi nustatant, ar susitarimas riboja konkurenciją, reikia atlikti teisinės ir ekonominės aplinkos, kurioje susitarimas yra vykdomas ir veikia susitarimo šalys, analizę. Remiantis Teisingumo teismo praktika, galima išskirti keletą veiksnių, kurie turi būti įvertinti nustatant, ar susitarimas riboja, varžo ar iškraipo konkurenciją:

- Konkrečių prekių rūšis ir kiekis, t.y. prekės rinka ir šalių bendroji dalis toje rinkoje. Kuo didesnę konkrečios prekės rinką užima šalys, tuo didesnę žalingą poveikį jos daro savo susitarimu;
- Susitarimo šalių statusas ir dydis, t.y. jų padėtis rinkoje. Kuo didesnė jų apyvarta ir atitinkama dalis rinkoje, tuo didesnė tikimybė, kad konkurencija bus ribojama;
- Pats susitarimo pobūdis arba padėtis tarp kitų susitarimų;
- Susitarimo nuostatų griežtumas. Kuo griežtesnės yra susitarimo nuostatos, tuo didesnė tikimybė, kad jos bus pripažintos kaip ribojančios konkurenciją;

Svarbu pabrėžti, jog siekiant nustatyti, ar susitarimas riboja konkurenciją, turi būti vertinama minėtų veiksnių visuma.

Konkurencijos ribojimas, varžymas ar iškraipymas bendrojoje rinkoje

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog konkurencija turi būti

---

³⁴ Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T-374/94 (*European Night Services Ltd (ENS), Eurostar (UK) Ltd, formerly European Passenger Services Ltd (EPS), Union internationale des chemins de fer (UIC), NV Nederlandse Spoorwegen (NS) and Société nationale des chemins de fer français (SNCF) v Commission of the European Communities*) // *European Court reports*. 1998.

³⁵ 1973-02-06 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 48-72 (*SA Brasserie de Haecht v Wilkin-Janssen*) // *European Court reports*. 1973.

ribojama bendrojoje rinkoje. Tai vienintelis konkurencijos bruožas, nustatytas Europos Bendrijos sutartyje. Iškyla klausimas, kaip Europos Bendrijoje suprantama pati konkurencija? Ekonomikos mokslas, kaip vieną iš konkurencijos rūšių, išskiria tobulą konkurenciją. Tobula konkurencija gali egzistuoti, jei atitinkamoje rinkoje yra daug pirkėjų ir pardavėjų, kurių kiekvienas neturi rinkos galios, veikia nepriklausomai vienas nuo kito, vartotojai turi visą informaciją apie rinkos sąlygas, be to, nėra jokių įėjimo ar išėjimo iš rinkos kliūčių. Tokia konkurencija egzistuoja teoriniame lygmenyje, o praktikoje beveik neįmanoma. Tai daugiau utopinė ekonomikos mokslo sukurta sąvoka ar siekiamybė. *Metro* byloje Teisingumo teismas pažymėjo, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas, kad konkurencija nebūtų iškreipta, reiškia, jog rinkoje egzistuoja veiksminga konkurencija, t.y. konkurencijos laipsnis, kuris yra būtinas laikantis pagrindinių Europos Bendrijos sutarties reikalavimų ir siekiant įtvirtintų tikslų, ypatingai sukūrimo vieningos rinkos pasiekiant sąlygas, egzistuojančias nacionalinėje rinkoje.³⁶ Iš šio Teisingumo teismo aiškinimo galima spręsti, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsniu saugoma ne tobula, o veiksminga konkurencija, t.y. tokia, kuri yra būtina, kad būtų sukurta ir palaikoma vieninga rinka. Tai reiškia, jog norint nustatyti, ar ūkio subjektų susitarimas riboja, varžo ar iškraipo konkurenciją, reikia įrodyti, jog susitarimo tikslas ar poveikis yra priešingas vieningos rinkos sukūrimui.

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje įtvirtinta konkurencijos ribojimo sąlyga, jog susitarimas turi varžyti, riboti ar iškraipyti konkurenciją, reiškia, jog susitarimas turi daryti neigiamą poveikį konkurencijai bendrojoje rinkoje, kuris gali būti suprantamas kaip nenormalių konkurencijos sąlygų atitinkamoje rinkoje atsiradimas. Taigi šis reikalavimas skiriasi nuo įtakos prekybai sąlygos, kur net susitarimas, sąlygojantis prekybos augimą tarp valstybių narių, gali būti pripažintas kaip galintis daryti įtaką valstybių narių tarpusavio prekybai. Taip pat reikia pastebėti, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje išskirtos trys neigiamo poveikio konkurencijai formos – ribojimas, varžymas ar iškraipymas – yra viena kitą pakeičiančios. Tai reiškia, jog nereikės įrodyti, kad poveikis konkurencijai pasireiškė visomis trimis formomis.

Lietuvos Respublikos Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje įtvirtinta, jog draudžiami susitarimai, „kuriais siekiama riboti konkurenciją, arba kurie riboja, ar gali riboti konkurenciją.“ Galima teigti, jog įtakos konkurencijai sąlyga Konkurencijos įstatyme formuluojama plačiau nei Europos Bendrijos sutartyje. Buvo minėta, jog pagal Europos Bendrijos sutartį yra draudžiami susitarimai, kuriais siekiama riboti konkurenciją bei susitarimai, kurie apribojo konkurenciją, nors tokių susitarimų tikslas ir nebuvo konkurencijos ribojimas. Konkurencijos įstatymas numato, jog draudžiami ir tokie ūkio subjektų susitarimai, kurie gali riboti konkurenciją. Tai reiškia, jog susitarimas, kurio tikslas nebuvo apriboti konkurenciją arba kuris neapribojo konkurencijos, vis tiek

---

³⁶ 1977-10-25 Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 26-76 (*Metro SB-Großmärkte GmbH & Co. KG v Commission of the European Communities*)/European Court reports, 1977.

gali patekti į Konkurencijos įstatymo taikymo sritį, jei bus nustatyta, jog toks susitarimas galėtų riboti konkurenciją.

Apibendrinant galima pasakyti, jog tiek Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio, tiek Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pagrindinis tikslas yra apsaugoti veiksmingą rinkos konkurenciją Europos Bendrijos ir nacionaliniu mastu. Dėl šios priežasties įtakos konkurencijai sąlyga yra esminis faktorius nustatant, ar susitarimas bus draudžiamas pagal minėtus teisės aktus.

2.2.1 Horizontalieji susitarimai savo tikslu ribojantys konkurenciją

Prie horizontaliųjų susitarimų, kurie savo tikslu riboja konkurenciją, paprastai priskiriami susitarimai, kuriais nustatomos kainos, ribojamos gamybos apimtys arba dalinamasi rinkomis tarp susitarimo šalių. *Montedipe SpA* byloje Teisingumo teismas pareiškė, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje numatyti konkurencijos ribojimai, ypač tie, kurie išvardinti pirmuosiuose trijuose punktuose, reiškia „per se“ konkurencijos teisės normų pažeidimą.³⁷ Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog konkurencijos teisėje ypač draudžiami susitarimai, kuriais nustatomos pirkimo ar pardavimo kainos ar kitos prekybos sąlygos, apribojama ar kontroliuojama prekyba bei dalinamasi rinkomis. *BNIC v Guy* byloje Teisingumo teismas nurodė, jog ūkio subjektų susitarimai, kuriais nustatomos kainos, savo tikslu riboja, varžo ar iškraipo konkurenciją, todėl pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį nėra būtina nustatyti jų realaus poveikio konkurencijai. Prie tokių taip pat priskiriami susitarimai, kuriais nustatomos kvotos ar dalijamasi rinkomis.³⁸ Analogiškas tokių susitarimų sąrašas įtvirtintas Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje. Čia nustatyta, jog draudžiama ūkio subjektams sudaryti susitarimus, kuriais nustatomos kainos, dalijamasi rinkomis ar ribojamos gamybos apimtys. Tokie ūkio subjektų susitarimai konkurencijos teisėje dar vadinami karteliais arba karteliniais susitarimais. Kartelinius susitarimus galima apibūdinti kaip horizontaliuosius susitarimus, kurių pagrindinis tikslas yra apriboti konkurenciją ir tuo pačiu apsaugoti ūkio subjektų, dalyvaujančių susitarime, privilegijuotą padėtį. Konkurencijos taryba *Taksi kartelio* byloje nurodė, jog kartelis yra žalingiausia konkurenciją ribojančių veiksmų forma, ar tai būtų susitarimas dėl gamybos apimčių, kainų, nuolaidų, kreditavimo terminų, vartotojų, teritorijos, ar kita. Tokie susitarimai daro žalą visai šalies ekonomikai, nes eliminuoja susitarimo dalyvių iniciatyvą efektyviai panaudoti ribotus išteklius.³⁹

³⁷ 1992-03-20 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T- 14/89 (*Montedipe SpA v Commission of the European Communities*) // *European Court reports*. 1992.

³⁸ 1985-02-30 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 123/83 (*Bureau national interprofessionnel du cognac v Guy Clair*) // *European Court reports*. 1985.

³⁹ Konkurencijos tarybos 2005 02 03 nutarimas Nr. 2S-3 „Dėl taksi paslaugų teikėjų asociacijos ir taksi paslaugas Vilniaus mieste teikiančių ūkio subjektų veikų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“ // *Informaciniai pranešimai*. 2005, Nr. 16-147

Prie kartelinių susitarimų taip pat priskiriami horizontalieji susitarimai dėl keitimosi informacija bei susitarimai dėl bendro dalyvavimo konkursuose.

Horizontalieji susitarimai dėl kainų fiksavimo

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis draudžia ūkio subjektams sudaryti susitarimus, kuriais fiksuojamos kainos ar nustatomos kitos prekybos sąlygos. Konkurencija kainomis yra esminė konkurencijos forma, todėl susitarimai, kuriais nustatomos kainos yra akivaizdžiausias konkurencijos teisės pažeidimas.⁴⁰ Teisingumo teismas *Imperial Chemical byloje* pabrėžė, jog kainų konkurencijos pagrindinė funkcija yra užtikrinti žemiausią kainų lygį. Nors kiekvienas gamintojas gali keisti savo kainas reaguodamas į konkurentų elgesį, tačiau atsižvelgiant į konkurencijos teisės normas, įtvirtintas Europos Bendrijos sutartyje, gamintojams draudžiama bendradarbiauti tarpusavyje kartu pakeliant kainas ir panaikinant bet kokią netikrumą dėl vienas kito elgesio.⁴¹ Tai reiškia, jog ūkio subjektų bendradarbiavimas, tarpusavyje siekiant nustatyti bendras kainas, pažeis kainų konkurenciją, kartu neleisdamas tokiai konkurencijai atlikti pagrindinės savo funkcijos, t.y. užtikrinti žemiausią kainų lygį. Kainų fiksavimas gali pasireikšti įvairiomis formomis. Ūkio subjektai gali susitarti dėl minimalių ar maksimalių kainų, gali būti nustatoma visa kaina ar tik tam tikras kainos komponentas. Remiantis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsniu bei Konkurencijos įstatymo 5 straipsniu draudžiamas tiek tiesioginis, tiek netiesioginis kainų nustatymas. Tiesiogiai kainos nustatomos nurodant konkretų kainos dydį. Netiesiogiai kainos gali būti fiksuojamos nustatant tam tikrą nuolaidų dydį. Remiantis Europos Bendrijos institucijų praktika taip pat draudžiami horizontalūs susitarimai kuriais nustatomos rekomendacinės kainos. *SCK/FNK byloje* Teisingumo teismas nurodė, jog rekomenduojamų kainų, kurių praktikoje ūkio subjektai gali ir nesilaikyti, nustatymas taip pat draudžiamas pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį, nes suteikia galimybę ūkio subjektams sužinoti, kokios kainų politikos ateityje laikysis jų konkurentai.⁴² Konkurencijos teisėje taip pat draudžiami konkurentų susitarimai, kuriais nustatomos perpardavimo kainos.

Ūkio subjektai gali konkuruoti ne tik kainomis. Dėl šios priežasties Europos Bendrijos sutartis draudžia ūkio subjektų susitarimus, kuriais nustatomos kitos prekybos sąlygos. Kitos prekybos sąlygos Europos Bendrijos konkurencijos teisėje suprantamos plačiai. Tai gali būti pvz., prekės pristatymo terminai, standartų gaminiams nustatymas, tam tikros prekių išpardavimo sąlygos ir pan.

Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, jog draudžiami ūkio subjektų

---

⁴⁰ The EC Law of competition/ edited by J. Faull, A. Nikpay. Oxfor: Oxford University Press, 1999. (viso P. 961).

⁴¹ 1972-07-14 Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 48-69 (*Imperial Chemical Industries Ltd. v Commission of the European Communities*) // European Court reports, 1972.

⁴² 1972-10-22 Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose T-213/95 and T-18/96 (*Stichting Certificatie Kraanverhuurbedrijf (SCK) and Federatie van Nederlandse Kraanbedrijven (FNK) v Commission of the European Communities*) // European Court reports, 1972.

susitarimai, kuriais fiksuojamos kainos ar nustatomos kitos prekybos sąlygos. Taigi Konkurencijos įstatymas paraidžiui atkartoja Europos Bendrijos sutarties nuostatas. Konkurencijos taryba ne kartą rėmėsi šia nuostata konstatuodama, jog tarp ūkio subjektų buvo sudarytas kartelinis susitarimas. Remiantis Konkurencijos įstatymu bei Konkurencijos tarybos praktika, ūkio subjektams draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai fiksuoti kainas, susitarti tiek dėl privalomų, tiek dėl rekomendacinių kainų, o taip pat dėl kitų prekybos sąlygų.

Tiesioginio kainų nustatymo atvejis buvo nagrinėjamas *Vairuotojų rengimo paslaugas teikiančių subjektų* byloje.⁴³ Klaipėdos mieste vairuotojų mokymo paslaugas teikiantys ūkio subjektais surengė susirinkimą. Buvo nustatyta, jog po minėto susirinkimo paslaugos kaina išaugo nuo 500 iki 700-960 litų. Konkurencijos taryba tokį ūkio subjektų elgesį pripažino suderintais veiksmais ir kartu Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies pažeidimu. Konkurencijos taryba pabrėžė, jog „susitarimas žymiai sumažino ūkio subjektų pastangas varžytis dėl pirkėjų ir rinkų, atėmė iš pirkėjų galimybę gauti paslaugą tokia kaina, kokia galėjo būti nesant ūkio subjektų veiksmų, pažeidžiančių Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimus“.

Netiesioginio kainų nustatymo atvejis buvo nagrinėjamas *Fotografų kartelio* byloje.⁴⁴ Buvo pastebėta, jog daugelis fotolaboratorių vienu metu iškabino panašaus turinio skelbimus, skelbiančius, kad nuo 2000 m. kovo 1 d., iki tol nemokamas foto juostų ryškinimas, bus mokamas. Konkurencijos tarybai atliekant tyrimą, paaiškėjo, kad fotografavimo paslaugas teikiantys ūkio subjektai susitarė vienu metu panaikinti nuolaidas foto juostų ryškinimui. Tokį ūkio subjektų elgesį Konkurencijos taryba pripažino suderintais veiksmais, pažeidžiančiais Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį, draudžiančią ūkio subjektų susitarimus, kuriais netiesiogiai ar tiesiogiai fiksuojamos kainos.

Pavyzdžiui, *Architektų sąjungos* byloje buvo nagrinėjamas rekomendacinių kainų nustatymo atvejis.⁴⁵ Lietuvos architektų sąjungos buvo patvirtinusios projektavimo paslaugų ir darbų kainų rekomendacijas, kurias sudarė bendrosios projektavimo ir konsultacinių paslaugų sąlygos bei statistinių projektų kainynas. Statinių projektavimo kainyne buvo įtvirtinta, jog nustatant projektavimo darbų kainą, architektas vadovaujasi Architektų sąjungos patvirtintais įkainiais, o su kolegomis konkuruoja tik profesionalumu. Konkurencijos taryba pripažino, jog tokie architektų sąjungos veiksmai pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, draudžiantį konkurenciją ribojančius susitarimus.

---

⁴³ Konkurencijos tarybos 2004-11-19 nutarimas Nr. 2S-12 „Dėl vairuotojų rengimo paslaugas teikiančių ūkio subjektų ir Lietuvos vairuotojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo mokyklų asociacijos veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikalavimams.“ // Informaciniai pranešimai. 2004, Nr. 94-833

⁴⁴ Konkurencijos tarybos 2000-12-28 nutarimas Nr.19/b „Dėl įmonių, veikiančių fotografavimo paslaugų rinkoje, veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatom.“ // Informaciniai pranešimai. 2001, Nr. 5-47

⁴⁵ Konkurencijos tarybos 2000-07-13 nutarimas Nr. 13/b „Dėl architektų sąjungos veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo nuostatom.“ // Informaciniai pranešimai. 2000, Nr. 32

Taksi kartelio byloje Konkurencijos taryba konstatavo, jog taksi paslaugas teikiančių ūkio subjektų asociacijos susirinkime derintus taksi paslaugų tarifus bei įsėdimo mokesčius, asociacijos nariai laikė orientacinėmis kainomis ir atsižvelgdami į jas vienu metu pakėlė taksi paslaugų kainas. Tokius ūkio subjektų veiksmus Konkurencijos taryba pripažino konkurencijos teisės draudžiamu susitarimu, pasireiškiančiu suderintų veiksmų forma.

Kitų prekybos sąlygų nustatymo atvejis buvo nagrinėjamas *Draudimo bendrovių* byloje.⁴⁶ Keturios draudimo bendrovės kartu pradėjo taikyti transporto priemonių draudimo saugos keturių lygių sistemą, pagal kurią nustatė vieningus reikalavimus automobilių apsaugos sistemoms, draudžiant juos nuo vagystės rizikos. Be to, šios draudimo bendrovės įvedė papildomus reikalavimus automobilių atskirų sistemų apsaugai bei reikalavimą įrengti papildomas saugos priemones automobiliams su gamykline saugos sistema. Konkurencijos taryba konstatavo, jog minėtos bendrovės sudarė susitarimą, kuriuo buvo apribota draudimo paslaugų vartotojų galimybė pasirinkti palankesnes transporto priemonių draudimo nuo vagystės sąlygas. Minėtų bendrovių susitarimas buvo pripažintas pažeidžiančiu Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį, nes ūkio subjektai būdami konkurentais susitarė dėl paslaugos pardavimo sąlygų.

Apibendrinat reikia pasakyti, jog Konkurencijos 5 straipsnio 1 dalies 1 punktą yra dažniausiai taikomas Konkurencijos tarybos praktikoje. Konkurencijos teisės draudžiami ūkio subjektų susitarimai Lietuvoje daugiausia pasireiškia suderintų veiksmų forma. Karteliniai susitarimai dažniausiai sudaromi siekiant nustatyti vienodas tam tikros prekės ar paslaugos kainas.

Horizontalieji susitarimai dėl rinkų pasidalinimo

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje nustatyta, jog draudžiami susitarimai, kuriais dalijamasi rinkomis ar tiekimo šaltiniais. Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje tokia pati nuostata formuluojama šiek tiek plačiau. Čia nustatyta, jog draudžiami ūkio subjektų susitarimai, kuriais pasidalijamos rinkos teritoriniu pagrindu, pagal tiekėjų ar pirkėjų grupes ar kitu būdu.

Visų pirma draudžiami horizontalūs ūkio subjektų susitarimai, kuriais dalijamasi rinkomis teritoriniu pagrindu, ypačingai tie, kuriais pasidalinama rinkomis nacionaliniu pagrindu. Tokie ūkio subjektų susitarimai prieštarauja pagrindiniam Europos Bendrijos sutarties tikslui, t.y. siekiui sukurti vieningą rinką. Jais uždaromos nacionalinės rinkos, o tai kenkia valstybių narių ekonominės integracijos procesams. Pavyzdžiui, *Cement* byloje Komisija pasmerkė daugiau kaip trisdešimties cemento gamintojų ir jų asociacijų susitarimą, kuriuo buvo siekiama pasidalinti rinkas nacionaliniu pagrindu.⁴⁷ Rinkos tarp konkurentų gali būti pasidalijamos ir kitais būdais. Pavyzdžiui, *European Sugar Industry* byloje Komisija konstatavo, jog išimtinio platinimo susitarimas tarp belgų ir olandų

⁴⁶ Konkurencijos tarybos 2002-12-19 nutarimas Nr. 12/b „Dėl AB „Lietuvos Draudimas“, UAB „Ergo Lietuva“, UADB „Preventa“ ir UAB „IF Draudimas“ veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio nuostatas.“ // Informaciniai pranešimai, 2003, Nr. 2-22

⁴⁷ 94/815/EC: Commission Decision of 30 November 1994 relating to a proceeding under Article 85 of the EC Treaty (Cases IV/33.126 and 33.322 - Cement) // Official Journal L 343

cukraus gamintojų, kuriuo jie susitarė platinti vienas kito produkciją savo šalyse, pažeidė Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį.⁴⁸

Remiantis Europos Bendrijos sutartimi bei Konkurencijos įstatymu, draudžiama dalintis rinkas pagal tiekėjų arba pirkėjų grupes, Pavyzdžiui, *Roofing Felt* byloje Komisija konstatavo, jog belgų gamintojų susitarimas pardavinėti produkciją tik savo klientams, pažeidė Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį.⁴⁹

Horizontalieji susitarimai dėl gamybos ribojimų

Europos bendrijos sutarties 81 straipsnyje įtvirtinta, jog draudžiami ūkio subjektų susitarimai, kuriais ribojama arba kontroliuojama gamyba, technikos raida arba investicijos. Analogiška nuostata įtvirtinta Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje. Susitarimai, kuriais ūkio subjektai apriboja gamybos apimtį dažnai papildo kainų susitarimus, nes jais siekiama išlaikyti nustatytą kainos dydį. Pavyzdžiui, *Zincn producer group* byloje Komisija pripažino, jog kartelio narių susitarimas, kuriuo jie siekdami išlaikyti bendrai nustatytas kainas įsipareigojo sumažinti gamybą ir pranešti apie galimus investavimus visiems grupės nariams, pažeidė Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį. Gamybos ribojimai dažniausiai pasiekiami nustatant tiekimo kvotas. Tai reiškia, jog susitarime dalyvaujantiems ūkio subjektams, nustatomi tam tikri leidžiami pardavimo kiekiai. Pavyzdžiui, *Italian Cast Glass* byloje Italijos gamintojai susitarė dėl tiekimo kvotų Italijos rinkoje. Tokį patį neigiamą poveikį konkurencijai gali turėti ne tik gamybos, bet ir investicijų ribojimai arba kontrolė. Pavyzdžiui, *Cimbel* byloje Komisija konstatavo, jog ūkio subjektų susitarimas pažeidė Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį, nes numatė, jog ūkio subjektui, norinčiam sukurti naujus gamybos pajėgumus, reikia gauti kitų susitarimo šalių pritarimą.⁵⁰ Reikia pastebėti, jog susitarimai dėl gamybos ribojimų negali būti vertinami vienareikšmiškai. Dažnai tokie ūkio subjektų susitarimai, pavyzdžiui specializacijos sutartys arba susitarimai dėl mokslinių tyrimų ir techninės pažangos, gali būti nedraudžiami tiek pagal Europos Bendrijos, tiek pagal Lietuvos konkurencijos teisės normas.

Horizontalieji susitarimai dėl keitimosi informacija

Ūkio subjektų susitarimai dėl keitimosi informacija neįvardinti nei Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje, nei Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje. Tokie susitarimai dažniausiai gali būti priskiriami kitoms susitarimų rūšims pvz., susitarimams dėl kainų arba susitarimams dėl gamybos ribojimų ar dalijimosi rinkomis. Tačiau tokį konkuruojančių ūkio subjektų bendradarbiavimą galime vertinti kaip atskirus susitarimus. Tiek Komisija, tiek Teisingumo teismas

⁴⁸ 73/109/EEC: Commission Decision of 2 January 1973 relating to proceedings under Articles 85 and 86 of the EEC Treaty (IV/26 918 - European sugar industry) // Official Journal L 140

⁴⁹ 86/399/EEC: Commission Decision of 10 July 1986 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/31.371 - Roofing felt) (IV/31.371 - Roofing felt) // Official Journal L 232

⁵⁰ 72/474/CEE: Décision de la Commission, du 22 décembre 1972, relative à une procédure d'application de l'article 85 du traité CEE (IV/243, 244, 245 - Cimbel) // Official Journal. L 303

ne kartą pažymėjo, jog konkuruojantys ūkio subjektai rinkoje turi veikti savarankiškai.⁵¹ Ūkio subjektams keičiantis informacija savarankiškumas pažeidžiamas, nes ūkio subjekto tolimesnis elgesys rinkoje priklauso nuo gautos informacijos. Galima teigti, jog tokių susitarimų žala konkurencijai priklausys nuo informacijos, kuria ūkio subjektai keičiasi tarpusavyje, pobūdžio. Keitimasis tam tikrais statistiniais duomenimis nepažeis konkurencijos. Tuo tarpu informacijos apie tam tikrus savo ketinimus kelti kainas, ateities gamybos apimtis ir pan. atskleidimas savo konkurentui yra laikomas konkurencijos teisės pažeidimu.

Tokio susitarimo pavyzdžiu galima laikyti Konkurencijos tarybos nagrinėtą susitarimą *Popieriaus kartelio* byloje⁵² Ši byla svarbi tuo, jog Konkurencijos taryba detaliai išaiškino, kokio pobūdžio informacija laikoma konfidencialia ir todėl ją draudžiama perduoti savo konkurentams. Tyrimo metu buvo nustatyta, jog popieriumi prekiaujantys ūkio subjektai keitėsi tarpusavyje informacija, kas leido kiekvienai bendrovei sužinoti bendrą pardavimų apimtį, bendrą atskirų rūšių popieriaus pardavimų apimtį ir konkrečios įmonės, dalyvavusios susitikime, rinkos dalį tarp bendrovių, o taip pat ir kitų bendrovių užimamas rinkos dalis. Konkurencijos taryba nustatė, jog popieriumi prekiaujančios bendrovės keitėsi informacija apie:

- kreidinio popieriaus pardavimų lapais apimtis tonomis procentais;
- kreidinio popieriaus pardavimų apimtis iš viso tonomis procentais;
- biuro popieriaus pardavimų apimtis iš viso tonomis procentais;
- popieriaus pardavimų apimtis iš viso tonomis procentais.

Be to, tokio pobūdžio informacija, kuria keitėsi įmonės nebuvo prieinama kitiems popieriaus rinkoje veikiantiems ūkio subjektams, nes rinkos tyrimus atliekančios bendrovės buvo įsipareigojusios saugoti gaunamų iš užsakovų duomenų slaptumą, be to, tokie duomenys nebuvo skelbiami viešuose leidiniuose. Konkurencijos taryba išaiškino, kad tokio pobūdžio informacija, kuria keitėsi ūkio subjektai, laikoma konfidencialia, suteikianti konkurencinį pranašumą. Dėl minėtų priežasčių tokia informacija paprastai nėra atskleidžiama konkurentams. Komisija pabrėžė, jog informacijos konfidencialumas vertinamas pagal jos vertingumą, kurį sudaro trys elementai:

- Informacijos suteikiamas konkurencinis pranašumas informacijos savininkui, nes jos neturi konkuruojantys ūkio subjektai;
- Konkurencinio pranašumo praradimas, kai tokią informaciją sužino konkuruojantys ūkio subjektai;
- Konkurentų įgyjamas konkurencinis pranašumas, kai jie gauna tokio pobūdžio informaciją.

---

⁵¹ Jones A., Sufrin B. EC Competition law: text, cases and materials.-Oxford: Oxford University Press, 2004. p. 671.

⁵² Konkurencijos tarybos 2006-10-26 nutarimas Nr. 2S-13 "Dėl popieriumi prekiaujančių ūkio subjektų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio reikalavimams"// Informaciniai pranešimai. 2006, Nr. 87-843.

Pasak Konkurencijos tarybos, būtent šiais bruožais pasižyminti informacija laikoma konfidencialaus pobūdžio. Konkurencijos taryba taip pat išaiškino, jog statistinio pobūdžio informacijos skleidimas konkurentams savaime nelaikomas konkurencijos ribojimu. Tada reikia atsižvelgti į kitus faktorius, tokius kaip mainų dažnumą ir periodiškumą. Galiausiai Konkurencijos taryba konstatavo, jog ūkio subjektai keisdamiesi minėto pobūdžio informacija, pažeidė Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalį dėl dviejų priežasčių:

- Tokie mainai skatino ūkio subjektus vengti intensyvios konkurencijos;
- Keisdamiesi informacija ūkio subjektai riboja kitų ūkio subjektų galimybę patekti į atitinkamas rinkas.

Remiantis šiuo Konkurencijos tarybos sprendimu, ūkio subjektų veiksmus, kuriais keičiamasi konfidencialia informacija, galima laikyti atskira draudžiamų susitarimų rūšimi.

Horizontalieji susitarimai dėl bendro dalyvavimo konkursuose

Karteliniams susitarimams taip pat galima priskirti ūkio subjektų susitarimus dėl bendro dalyvavimo konkursuose. Nors ši ūkio subjektų susitarimų rūšis neįvardinta nei Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje, nei Konkurencijos įstatymo 5 straipsnyje, tai gan dažnai konkurencijos institucijų praktikoje sutinkama ūkio subjektų susitarimų rūšis. Pavyzdžiui, tokio susitarimo atvejį Konkurencijos taryba nagrinėjo AB „Hidrostatybos“ byloje⁵³. Tyrimo metu buvo nustatyta, jog AB „Hidrostatyba“ bei AB „Panevėžio trestas“ pateikė suderintus pasiūlymus dalyvauti konkurse. Konkurencijos taryba konstatavo, jog tokie ūkio subjekto veiksmai reiškia Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio pažeidimą. Tokie patys sprendimai buvo priimti *Phare konkurso* byloje⁵⁴, *Kelių tiesimo ir taisymo darbų konkurso* byloje⁵⁵ bei *ES struktūrinių fondų konsultacinių paslaugų* byloje.⁵⁶

2.2.2. Horizontalieji susitarimai, kurių poveikis gali būti konkurencijos ribojimas

Buvo minėta, jog horizontalieji ūkio subjektų susitarimai, kurių tikslas nėra konkurencijos ribojimas, vis tiek gali riboti, varžyti ar iškraipyti konkurenciją. Susitarimams, kurių tikslas nėra konkurencijos varžymas, galima priskirti taip vadinamuosius horizontaliuosius bendradarbiavimo susitarimus. Horizontalieji bendradarbiavimo susitarimai suprantami kaip toks ūkio subjektų,

⁵³ Konkurencijos tarybos 2000-12-20 nutarimas Nr. 16/b „Dėl AB „Hidrostatyba“ ir AB „Panevėžio statybos trestas“ veiksmų atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktus“ // Informaciniai pranešimai. 2002, Nr. 3-9

⁵⁴ Konkurencijos tarybos 2003-07-15 nutarimas Nr. 2S-10 „Dėl ūkio subjektų, dalyvavusių 2002 m. vykusiame Phare konkurse „Informacinės technologijos įrangos, skirtos stiprinti Žemės ūkio ministerijos ir susijusių institucijų pajėgumui vadovauti bei administruoti Aquis žemės ūkio ir vidaus regionų vystymo srityje, pirkimas“, veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktus“ // Informaciniai pranešimai. 2003, Nr. 55-518.

⁵⁵ Konkurencijos tarybos 2003-02-06 nutarimas Nr. 2S-4 „Dėl ūkio subjektų veiksmų, dalyvaujant 2000 m. kelių tiesimo ir taisymo darbų konkursuose, atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktus“ // Informaciniai pranešimai. 2003 02 20, Nr. 14-103.

⁵⁶ Konkurencijos tarybos 2006-06-22 nutarimas Nr. 2S-9 „Dėl ES struktūrinių fondų konsultacinių paslaugų rinkoje veikiančių ūkio subjektų veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“ // Informaciniai pranešimai. 2006 Nr. 53-575.

veikiančių viename ekonominio proceso lygmenyje, bendradarbiavimas, kai jie kartu siekia bendro naudingo ekonominio rezultato ir būtent tai yra pagrindinis tokio susitarimo tikslas. Tokiems ūkio subjekto susitarimams gali būti priskiriami gamybos, mokslinių tyrimų ir techninės pažangos, pirkimo, komercializacijos, aplinkosaugos susitarimai bei susitarimai dėl standartų. Sudarydami šiuos susitarimus ūkio subjektai dažniausiai siekia tam tikro naudingo tikslo, tačiau tokie susitarimai vis tiek gali apriboti konkurenciją. Šio tipo horizontaliesiems susitarimams dažniausiai taikoma išimtis iš konkurencijos teisėje įtvirtinto draudimo, todėl plačiau apie juos bus kalbama trečiame darbo skyriuje, kuriame nagrinėjamas išimčių taikymas horizontaliesiems susitarimams.

2.3 HORIZONTALIEJI SUSITARIMAI IR ŽYMI ĮTAKA

Reikia pažymėti, jog žymios įtakos sąlyga yra Europos Bendrijos konkurencijos teisės taikymo ribas nustatantis kriterijus. Tai reiškia, jog Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnis nebus taikomas tiems ūkio subjektų susitarimams, kurie nežymiai įtakoja valstybių narių tarpusavio prekybą bei konkurenciją. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis nereikalauja, jog įtaka prekybai tarp valstybių narių būtų žymi. Žymios įtakos koncepciją išplėtojo Teisingumo teismas savo praktikoje. *Franz Völk* byloje Teisingumo teismas pareiškė, jog Europos Bendrijos konkurencijos teisėje nedraudžiami tie ūkio subjektų susitarimai, kurių įtaka rinkai yra nežymi dėl silpnos ūkio subjektų pozicijos produktų rinkoje.⁵⁷ Panašiai Teisingumo teismas aiškino *Béguelin Import* byloje, teigdamas, jog pagal Europos Bendrijos sutarties 85 straipsnį (pagal dabartinę numeraciją – 81) draudžiami tik tokie ūkio subjektų susitarimai, kurių poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai bei veikiančiai konkurencijai yra reikšmingas.⁵⁸ Šie Teisingumo teismo sprendimai reikšmingi trim aspektais. Pirma, juose numatytas žymios įtakos reikalavimas, kuris nėra įtvirtintas Europos Bendrijos sutartyje. Teisingumo teismas suformulavo papildomą sąlygą, kuri turi būti tenkinama, kad ūkio subjektų susitarimas būtų draudžiamas pagal Europos Bendrijos konkurencijos teisės normas. Antra, Teisingumo teismas nubrėžė Europos Bendrijos konkurencijos teisės taikymo ribas. Žymios įtakos sąlyga gali būti suprantama kaip kriterijus, kuriuo remiantis nustatoma Europos bendrijos jurisdikcija. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnis nebus taikomas ūkio subjektų susitarimams, kurių įtaka konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių yra nereikšminga. Tokie susitarimai gali būti vertinami pagal nacionalinius valstybių narių konkurencijos įstatymus. Trečia, Teisingumo teismas nurodė, jog vertinat, ar susitarimo įtaka prekybai tarp valstybių narių yra žymi, reikia atsižvelgti į ūkio subjektų užimamą poziciją produktų rinkoje. Apskritai reikšmingos įtakos konkurencijai ir prekybai tarp valstybių narių nustatymas

---

⁵⁷ 1969-07-09 Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 5-69 (*Franz Völk v S.P.R.L. Ets J. Vervaecke*) // European Court reports. 1969.

⁵⁸ 1971-11-25 Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 22-71 (*Béguelin Import Co. v S.A.G.L. Import Export*) // European Court reports. 1971.

priklauso nuo atskiros bylos individualių aplinkybių. Kriterijais, kuriais remiantis nustatoma žymi įtaka, gali būti ne tik ūkio subjektų užimama pozicija produktų rinkoje, bet ir produktų bei pačių susitarimų ar suderintų veiksmų pobūdis.

Komisija siekdama patikslinti Teisingumo teismo suformuluotos žymios įtakos prekybai ir konkurencijai sąlygos turinį, išleido De minimis pranešimą⁵⁹. Komisija, naudodama rinkos dalies ribų kriterijų, nustatė, koks konkurencijos ribojimas nėra reikšmingas. Reikia pastebėti, jog De minimis pranešime apibrėžtas tik nežymios įtakos konkurencijai turinys. Remiantis De minimis pranešimu, horizontalaus susitarimo įtaka konkurencijai bus nereikšminga, jei tokio susitarimo šalių bendrai užimama rinkos dalis bus ne didesnė kaip 10 % bet kurios šiuo susitarimu paveiktos atitinkamos rinkos. Neribos konkurencijos ir tokie horizontalieji susitarimai, jei juose dalyvaujančių ūkio subjektų bendrai užimamos rinkos dalis dvejus kalendorinius metus iš eilės neviršys minėtos 10 procentų ribos daugiau kaip 2 procentais. Taip pat De minimis pranešimas numato, jog minėtuose horizontaliuosiuose susitarimuose neturi būti „sunkių“ konkurencijos apribojimų, t.y. kainų fiksavimo, gamybos ribojimų ar dalijimosi rinkomis. Taigi remiantis De minimis pranešimu, horizontalusis susitarimas bus laikomas nežymiai ribojančiu konkurenciją bendrojoje rinkoje, jei jame nebus nustatyta „sunkių“ konkurencijos apribojimų, o jame dalyvaujančių ūkio subjektų bendroji rinkos dalis neviršys 10 procentų ribos.

Buvo minėta, jog De minimis pranešimas nustato nedidelės svarbos susitarimų, kuriais ribojama konkurencija, vertinimo kriterijus ir nereglamentuoja žymios įtakos valstybių narių tarpusavio prekybai sąlygos. Jame nenustatoma, kas nedaro pastebimos įtakos prekybai. Apskritai Europos Bendrijos konkurencijos teisės praktikoje pripažįstama, jog smulkių ir vidutinių įmonių susitarimai retai gali reikšmingai paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą. Komisijos Rekomendacijoje Nr. 2003/361⁶⁰ mikro, smulkios ir vidutinės įmonės apibrėžiamos kaip tokios, kuriose dirba mažiau kaip 250 darbuotojų, o jų metinė apyvarta ne didesnė kaip 50 milijonų eurų arba bendra metinė balanso ataskaita ne didesnė kaip 43 milijonai eurų. Taigi, Komisija nubrėžė tam tikras įmonių finansinių pajėgumų ribas. Įmonių, kurios šių ribų neperžengia, susitarimai dažniausiai negali žymiai paveikti prekybos tarp valstybių narių.

Apibendrinant reikia pabrėžti, jog reikšmingos įtakos konkurencijai ir valstybių narių tarpusavio prekybai sąlyga nėra įtvirtina Europos Bendrijos sutartyje. Žymios įtakos sąlyga išplėtojo Teisingumo teismas savo praktikoje. Reikalavimas, jog susitarimas darytų reikšmingą įtaką, reiškia, jog pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnį bus draudžiami tik tokie horizontalieji susitarimai, kurių poveikis valstybių narių tarpusavio prekybai bei konkurencijai yra

⁵⁹ Commission Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 81(1) of the Treaty establishing the European Community (de minimis) // Official Journal C 368.

⁶⁰ Commission recommendation of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium - sized enterprises // Official Journal. 2003, Nr. L 124/36

reikšmingas. Įtakos reikšmingumas apibrėžiamas susitarime dalyvaujančių ūkio subjektų užimamos rinkos dalies kriterijumi. Horizontalieji susitarimai, kuriuose dalyvaujančių ūkio subjektų bendrai užimamos rinkos dalis neviršija 10 procentų atitinkamos rinkos, laikomi nežymiai ribojantys konkurenciją bendrojoje rinkoje. Tokie horizontalieji susitarimai gali būti vertinami pagal Lietuvos teisės aktus, reglamentuojančius horizontaliuosius susitarimus. Reikia pažymėti, jog De minimis pranešimas yra rekomendacinio pobūdžio teisės aktas. Tai reiškia, jog horizontaliųjų susitarimų, neatitinkančių De minimis pranešime nustatytų sąlygų, įtaka konkurencijai taip pat gali būti nežymi. Dėl susitarimo įtakos konkurencijai bendrojoje rinkoje ir valstybių narių tarpusavio prekybai konkrečiu atveju sprendžia Teisingumo teismas.

Lietuvos konkurencijos teisėje žymios įtakos sąlyga įtvirtinta įstatyminiu lygiu. Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 4 dalis numato, jog gali būti nedraudžiami tokie ūkio subjektų susitarimai, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos. Kriterijus, kuriuos turi atitikti susitarimas, kad jo įtaka konkurencijai būtų laikoma nereikšminga, įtvirtina Konkurencijos tarybos nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos, patvirtinimo“⁶¹ Konkurencijos tarybos nutarimo 4.1 punkte nustatyta, jog horizontalieji susitarimai tarp ūkio subjektų, kurių bendrai užimama atitinkamos rinkos dalis neviršija 10 procentų, turi mažareikšmį poveikį ir negali riboti konkurencijos. Minėtas Konkurencijos tarybos nutarimas netaikomas horizontaliesiems susitarimams, kuriuose yra „sunkių“ konkurencijos ribojimų. Tokie ribojimai tai kainų fiksavimas, dalijimasis rinkomis bei gamybos ribojimai. Taigi pagal Konkurencijos tarybos nutarimą, horizontalusis susitarimas bus laikomas nežymiai ribojančiu konkurenciją, ir nebus draudžiamas, jei jame nebus nustatyta „sunkių“ konkurencijos apribojimų, o jame dalyvaujančių ūkio subjektų bendroji rinkos dalis neviršys 10 procentų ribos. Taigi čia nustatyti reikalavimai iš esmės atitinka Komisijos De minimis pranešimą. Vienintelis šių teisės aktų skirtumas yra jų teisinė galia. De minimis pranešimas yra rekomendacinis teisės aktas, tuo tarpu Konkurencijos tarybos nutarimas yra privalomas teisės aktas. Taigi Konkurencijos tarybos nutarimu geriau užtikrinamas teisinio tikrumo principas, nes ūkio subjektai, vertindami savo susitarimą, gali būti tikri, kad jis nebus draudžiamas, jei atitiks nustatytus reikalavimus

---

⁶¹ Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004-12-09 d. nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos patvirtinimo pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732

3. IŠIMTYS IŠ DRAUDIMO SUDARYTI KONKURENCIJĄ RIBOJANČIUS HORIZONTALIUOSIUS SUSITARIMUS

Europos Bendrijos konkurencijos teisės normų tikslas yra saugoti veiksmingą konkurenciją rinkoje, kuri užtikrintų vartotojų gerovę ir efektyvų išteklių paskirstymą. Europos Bendrijos konkurencijos politika taip pat yra stengiamasi išlaviruoti tarp poreikio sukurti veiksmingą konkurenciją ir išvengti ūkio subjektų nereikalingų apribojimų. Horizontalieji susitarimai, galintys paveikti prekybą tarp valstybių narių bei ribojantys konkurenciją bendrojoje rinkoje, tuo pačiu gali turėti ir teigiamą poveikį konkurencijai dėl padidėjusio efektyvumo. Susitarimais gali būti sukuriama papildoma vertė mažinant gamybos kaštus, gerinant gaminių kokybę, ar sukuriant naują produktą. Tokių susitarimų poveikis labiau skatina konkurenciją negu ją riboja, nes sudaro galimybę siūlyti prekes mažesnėmis kainomis, pasiekti geresnės produktų kokybės ar greičiau įdiegti naujoves. Jei minėtas teigiamas poveikis nusveria susitarimo daromą žalą konkurencijai, toks susitarimas atitinka Europos Bendrijos konkurencijos teisės tikslus ir todėl nėra draudžiamas pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį. Tai reiškia, jog tokiems horizontaliesiems susitarimams bus taikoma išimtis iš Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje numatyto draudimo.

3.1. IŠIMTIES SAMPRATA IR RŪŠYS

Pagrindinė išimties taisyklė, įtvirtinta Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje numato, jog ūkio subjektų susitarimai, kurie patenka į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalį, bet tenkina 81 straipsnio 3 dalyje nurodytas išimties sąlygas, nėra draudžiami. Tai reiškia, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalis bus taikoma horizontaliesiems susitarimams, galintiems paveikti valstybių narių tarpusavio prekybą bei riboti konkurenciją. Tai reiškia, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 ir 3 dalys yra tarpusavyje glaudžiai susijusios. Išimtis iš draudimo gali būti taikoma tik tokiam horizontaliajam susitarimui, kuris patenka į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį.

Pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalį, išimtis iš draudimo gali būti taikoma tiek atskiriems ūkio subjektų susitarimams, tiek tam tikrų susitarimų grupėms. Taigi, remiantis Europos Bendrijos sutartimi, galima išskirti du atvejus, kai 81 straipsnio 1 dalyje numatytas draudimas horizontaliesiems susitarimams yra netaikomas, jei:

- horizontalusis susitarimas atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas išimties sąlygas; arba
- tam tikrų horizontaliųjų susitarimų grupei galioja bendroji išimtis, kurios

nustatytas sąlygas atitinka susitarimas.

Pirmu atveju reikės vertinti, ar horizontalusis susitarimas, ribojantis konkurenciją, atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas išimties sąlygas. Antruoju atveju, Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje įtvirtintas draudimas gali būti netaikomas horizontaliajam susitarimui, patenkančiam į tam tikrą susitarimų grupę, kuriai galioja bendroji išimtis. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalies taikymas tam tikroms horizontaliųjų susitarimų grupėms remiasi prielaida, jog tam tikrai grupei priklausantys horizontalieji susitarimai atitinka visas 81 straipsnio 3 dalyje išvardintas išimties sąlygas. Bendrosios išimtys atsirado Europos Bendrijos Tarybai (toliau tekste – Taryba) priėmus Reglamentą Nr. 19/65⁶², kuriame įtvirtinta, jog Komisija gali savo reglamentu paskelbti, kad Sutarties 81 straipsnio 1 dalis netaikoma tam tikroms susitarimų grupėms. Remiantis minėtu Tarybos reglamentu, bendrosios išimtys - tai Komisijos priimti reglamentai, kuriuose paskelbiama, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalis netaikoma tam tikroms susitarimų grupėms. Minėtas Tarybos reglamentas, ne tik įgaliojo Komisiją suteikti išimtis tam tikrų susitarimų grupėms, bet ir nustatė, Komisijos reglamentų turinio reikalavimus. Bendrųjų išimčių reglamento turinį paprastai sudaro:

- išimties taikymo sritis, t.y. susitarimų rūšys, kurioms taikoma bendroji išimtis;
- nuostatos, kurios gali būti nustatomos susitarimuose (baltieji sąrašai);
- apribojimai, kurių neturi būti susitarime (juodieji sąrašai);
- nuostatos, kurios numato atvejus, kai Komisija gali panaikinti bendrosios išimties taikymą susitarimui;
- Išimties galiojimo terminas.

Išimties nuostatos gali būti skirstomos į kiekybines ir kokybines sąlygas. Kiekybinės sąlygos dažniausiai apibūdinamos susitarime dalyvaujančių ūkio subjektų užimamos rinkos dalies kriterijumi. Bendrosios išimties reglamentas paprastai nustato, kiek procentų atitinkamos rinkos gali užimti ūkio subjektai, kad jų susitarimui galėtų būti taikoma bendroji išimtis. Kokybinės išimties sąlygoms priskiriami „baltieji“ ir „juodieji“ sąrašai.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog išimtis – tai draudimo netaikymas į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį papuolančiam, bet tuo pat metu 81 straipsnio 3 dalies sąlygas tenkinančiam horizontaliajam susitarimui arba tam tikrai grupei horizontaliųjų susitarimų, kurie atitinka bendrosios išimties reglamento reikalavimus.

Analogiška išimties iš draudimo sudaryti konkurenciją ribojančius horizontaliuosius susitarimus taisyklė numatyta ir Konkurencijos įstatymo 6 straipsnyje. Čia nustatyta, jog nedraudžiami ūkio subjektų susitarimai, kurie atitinka Konkurencijos įstatymo 6 straipsnyje

---

⁶² Regulation No 19/65/EEC of 2 March of the Council on application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of agreements and concerted practices // Official Journal 036

įtvirtintas išimties sąlygas. Konkurencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, jog Konkurencijos taryba priimdama teisės aktus gali nustatyti tam tikras susitarimų grupes bei sąlygas, kurioms esant ūkio subjektų susitarimas tenkins išimties sąlygas. Taigi pagal Konkurencijos įstatymą konkurenciją ribojantis horizontalusis susitarimas nebus draudžiamas, jeigu:

- Atitinka Konkurencijos įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintas išimties sąlygas; arba
- Patenka į Konkurencijos tarybos priimto teisės akto, t.y. bendrosios išimties taikymo sritį.

Taigi galima sakyti, kad išimties iš draudimo sudaryti konkurencija ribojančius horizontaliuosius susitarimus instituto reglamentavimas Lietuvoje iš esmės atitinka Europos Bendrijos teisę.

3.2. KONKURENCIJOS TEISĖS REFORMA IŠIMČIŲ TAIKYMO SRITYJE

Kalbant apie Išimčių taikymą horizontaliesiems susitarimams būtina paminėti esminius Europos Bendrijos bei Lietuvos konkurencijos teisės pokyčius, kurie prisidėjo prie horizontaliųjų susitarimų vertinimo pagal principą – daugiau leisti, mažiau drausti.

Seniau išimtys iš Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje nustatyto draudimo buvo skirstomos į dvi grupes: individualias išimtis (atskirąsias) ir bendras („blokinės“) išimtis. Pagrindinis tokio skirstymo kriterijus buvo išimties suteikimo tvarka. Bendrosios išimties sąlygas atitinkantys ūkio subjektų susitarimai galiodavo automatiškai ir tam nereikėjo jokio išankstinio valdžios institucijos sprendimo. Susitarimui, neatitinkančiam bendrosios išimties sąlygų, galėjo būti suteikta atskiroji išimtis. Pagal galiojantį Tarybos reglamentą Nr. 17/62⁶³ tik Komisija galėjo suteikti atskirąją išimtį, t.y. galiojo taip vadinamo leidimų sistema. Ūkio subjektams norintiems gauti atskirąją išimtį reikėdavo kreiptis į Komisiją ir gauti jos leidimą. Tokia atskirosios išimties taikymo sistema galiojo dėl tam tikrų priežasčių. „Pirma, centralizuota išimčių suteikimo sistema buvo nustatyta norint užtikrinti vienodą išimties suteikimui įtvirtintų reikalavimų taikymą [...] Antra, Komisija laikėsi požiūrio, kad ji yra vienintelė institucija, galinti suderinti prieštaravimus, galinčius kilti tarp konkurencijos apsaugos ir kitų Europos Bendrijos sutartyje įtvirtintų tikslų.“⁶⁴ 2002 metais Taryba priėmė Reglamentą Nr.1/2003⁶⁵ Reglamentas numato, jog susitarimai, asociacijų sprendimai ar suderinti veiksmai, patenkantys į Europos sutarties 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, bet tuo pat metu tenkinantys 81 straipsnio 3 dalyje numatytas sąlygas, yra nedraudžiami be

⁶³ Council Regulation No 17 (EEC): First Regulation implementing Articles 85 and 86 of the Treaty // Official Journal Nr. 013

⁶⁴ Moisejovas R. Europos Tarybos reglamentu Nr. 1/2300 įgyvendintos Europos Bendrijos konkurencijos teisės analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81) P. 65.

⁶⁵ Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty // Official Journal L 001

jokio išankstinio Europos Bendrijos institucijų sprendimo. Taigi Reglamentas Nr. 1/2300 panaikino minėtą leidimų sistemą. „Administracinio išimčių taikymo modelio pakeitimas į tiesiogiai taikomų išimčių modelį reiškia, jog kiekvienas ūkio subjektas pats turės įsivertinti savo sudaromo susitarimo įtaką konkurencijai ir tuo atveju kai susitarimas atitinka konkurenciją ribojančio susitarimo požymius, nuspręsti, ar toks susitarimas atitinka išimties sąlygas ir yra galiojantis, ar neatitinka išimties sąlygų, todėl negali būti sudaromas ir įgyvendintas.“⁶⁶ Toks išimties reglamentavimo modelis suteikia daugiau laisvės ūkio veiksmas. Ūkio subjektų sudaryti susitarimai, atitinkantys Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalies sąlygas galioja automatiškai be jokio išankstinio institucijos sprendimo.

Išimčių taikymo reforma įvykdyta ir Lietuvoje. Konkurencijos įstatymo 6 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, jog susitarimas, atitinkantis imties sąlygas, galioja nuo jo sudarymo momento be jokio išankstinio Konkurencijos tarybos sprendimo. Taigi Lietuvoje taip pat panaikinta leidimų sistema ir susitarimai, tenkinantys išimties sąlygas galioja automatiškai.

Taigi galima sakyti, jog toks išimties instituto reglamentavimas įtvirtina horizontaliųjų susitarimų vertinimą pagal principą – daugiau leisti, mažiau drausti. Kita vertus, ūkio subjektai vertindami savo pačių sudarytus susitarimus nėra tokie objektyvūs, todėl gali būti sudaroma daugiau draudžiamų horizontaliųjų susitarimų. Be to, gali iškilti teisinio tikrumo principo užtikrinimo problemų. Kuo gi ūkio subjektams remtis vertinant savo sudarytus susitarimus. Dažniausiai tam tikrus vertinimo atvejai pateikiami Komisijos gairėse ar rekomendacijose. Tai rekomendaciniai teisės aktai, todėl juose įtvirtinti vertinimo kriterijai nėra privalomi. Vertindami savo susitarimus pagal šių teisės aktų nuostatas ūkio subjektai negali būti tikri, kad jų susitarimai nebus draudžiami pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalį.

3.3. DRAUDIMO KONKURENCIJĄ RIBOJANTIEMS HORIZONTALIESIEMS SUSITARIMAMS NETAIKYMO SĄLYGOS

Horizontaliajam susitarimui, patenkančiam į Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, draudimas nebus taikomas, jei jis tenkina 81 straipsnio 3 dalyje numatytas išimties sąlygas. Remiantis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalimi, galima išskirti keturias sąlygas, kurias turi atitikti horizontalusis susitarimas, kad jam būtų netaikomas draudimas, numatytas 81 straipsnio 1 dalyje:

- susitarimas turi padėti tobulinti prekių gamybą ar paskirstymą, arba skatinti technikos ar ekonomikos pažangą;

---

⁶⁶ Švirinas D. Europos Sąjungos konkurencijos teisės reforma ir šios reformos įtaka Lietuvos konkurencijos teisės raidai // Jurisprudencija. 2003 Nr. 39 (31) P. 5.

- susitarimas turi sudaryti sąlygas vartotojams sąžiningai dalytis gaunama nauda;
- susitarimas neturi nustatyti atitinkamiems ūkio subjektams jokių apribojimų, nebūtinų aukščiau minėtiems tikslams pasiekti;
- susitarimas neturi suteikti ūkio subjektams galimybės panaikinti konkurenciją didelei atitinkamų produktų daliai.

Analogiškos išimties sąlygos įtvirtintos ir Konkurencijos įstatymo 6 straipsnyje, todėl jas galima aiškinti pagal Europos Bendrijos teisę. Pirmosios dvi sąlygos yra pozityvios. Jos nurodo, kokį teigiamą poveikį turi daryti horizontalusis susitarimas, kad jis nebūtų draudžiamas. Paskutinės dvi sąlygos yra negatyvios. Jos nurodo susitarimo savybes, kurių turi būti vengiama. Preziumuojama, jog susitarimas, atitinkantis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje numatytas išimties sąlygas, prisideda prie veiksmingos konkurencijos bendroje rinkoje sukūrimo ir palaikymo, todėl jam netaikomas Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje numatytas draudimas. *VBVB and VBBB*⁶⁷ byloje Teisingumo teismas pažymėjo, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje numatytos keturios išimties sąlygos yra kumuliatyvios. Panašiai Teisingumo teismas samprotavo *Matra Hachette SA* byloje⁶⁸ nurodęs, jog susitarimas turi atitikti visas keturias sąlygas, įtvirtintas 81 straipsnio 3 dalyje, kad jam būtų taikoma išimtis. Taigi, jei horizontalusis susitarimas neatitiks nors vienos išimties sąlygos, jis bus draudžiamas pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalį. Taip pat reikia pastebėti, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas baigtinis išimties sąlygų sąrašas ir jis negali būti aiškinamas plečiamai. Tai reiškia, jog išimties taikymas horizontaliajam susitarimui neturi priklausyti nuo jokių kitų sąlygų, neįtvirtintų Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje. Toliau kiekviena išimties sąlyga bus nagrinėjama atskirai.

Prekių gamybos ar paskirstymo tobulinimas arba technikos ir ekonomikos pažanga

Pirmoji pozityvi išimties sąlyga, numatyta Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje, reikalauja, jog susitarimas prisidėtų prie prekių gamybos ar paskirstymo tobulinimo arba skatintų technikos ar ekonomikos augimą. Ankstesniuose skyriuose buvo minėta, jog ekonominė veikla konkurencijos teisėje suprantama plačiai ir apima visokią gamybinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą, kuri susijusi su prekių ar paslaugų pirkimu bei pardavimu. Tai reiškia, jog ši sąlyga bus taikoma ir paslaugoms, nors joje kalbama tik apie prekes. Sąlyga numato, kokią ekonominę naudą turi duoti susitarimas, kad jam būtų galima taikyti išimtį iš Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo. *Consten and Grundig* byloje Teisingumo teismas pažymėjo, jog susitarimas turi duoti reikšmingą objektyvią naudą, kuri kompensuotų

⁶⁷ 1984-02-24 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose 43/82 and 63/82 (*Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen, VBVB, and Vereniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels, VBBB, v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1984

⁶⁸ 1994-07-15 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T-17/93 (*Matra Hachette SA v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1994.

neigiamą susitarimo poveikį konkurencijai.⁶⁹ Vertinant ar susitarimas tenkina šią išimties sąlygą, turi būti atsižvelgta tik į objektyvią ekonominę naudą. Technikos ar ekonomikos pažanga arba gamybos ar platinimo tobulinimas turi būti suprantamas kaip tam tikras horizontalaus susitarimo nulemtas teigiamas objektyvus pokytis gamybos, platinimo ar technikos srityje. Tai, jog vertinama tik objektyvi susitarimo duodama nauda, reiškia, jog subjektyvus ūkio subjektų požiūris į tam tikrą susitarimo naudingumą šiuo atveju nėra svarbus. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje išvardintos ekonominės naudos rūšys yra alternatyvios. Taigi nėra reikalavimo, jog susitarimas turi prisidėti tiek prie tobulinimo, tiek prie pažangos, o užtenka teigiamo poveikio kurioje nors vienoje srityje. Tai gali būti esamo produkto patobulinimas ar naujo sukūrimas, didesnė prekių įvairovė, didėjančios gamybos apimtys, gamybos procesų modernizavimas ir pan.

Nauda vartotojams

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta antroji pozityvi išimties sąlyga numato, jog susitarimas turi sudaryti sąlygas vartotojams sąžiningai dalytis gaunama nauda. Sąvoka „vartotojas“ aiškinama plačiai ir apima visus tiesioginius ar netiesioginius prekių, dėl kurių buvo sudarytas susitarimas, vartotojus, įskaitant gamintojus, naudojančius minėtas prekes kaip gamybos priemones, didmenininkus, mažmenininkus, bei galutinius vartotojus, t.y. paprastus žmones, kurie veikia ne kaip ūkio subjektai, vykdantys ekonominę veiklą, bet įsigyja prekes asmeniniam vartojimui.⁷⁰ Nauda vartotojams čia gali pasireikšti įvairiomis formoms. Tai gali būti sumažėjusios prekių kainos, pagerėjusi prekių kokybė ar platesnis asortimentas, naujo produkto sukūrimas ir pan. Byloje *Shaw and Falla* Teisingumo teismas pabrėžė, jog naudą privalo gauti visi tam tikros prekės atitinkamoje rinkoje vartotojai, o ne atskiri subjektai, priklausantys jų grupei.⁷¹ „Sąžiningas dalijimasis gaunama nauda“ reiškia, jog gaunama nauda, turėtų mažiausiai bent jau kompensuoti vartotojams bet kokią neigiamą realų ar potencialų susitarimo poveikį, kurį sukėlė konkurencijos ribojimas, nustatytas pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalį.⁷² Pavyzdžiui, jei dėl ribojančio konkurenciją susitarimo gali pakilti kainos, vartotojui tai turi būti kompensuota gerinant prekės kokybę arba kokia kita nauda. Jau minėtoje *Metro* byloje Teisingumo teismas pažymėjo, jog nebūtina, kad vartotojai gautų visą naudą, kurią gali suteikti pirmosios sąlygos reikalavimai, bet užtenka, kad būtų kompensuota konkurenciją ribojančio susitarimo padaryta žala. Šiuo atveju reikia įvertinti du susitarimo aspektus: konkurencijos ribojimą bendrojoje rinkoje ir susitarimo duodamą tam tikrą naudą vartotojams. Teigiamas susitarimo poveikis turi atsverti ir kompensuoti neigiamą jo

⁶⁹ 1966-07-13 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 58-64 (*Établissements Consten S.à.R.L. and Grundig-Verkaufs-GmbH v Commission of the European Economic Community.*) // *European Court reports.* 1966.

⁷⁰ Communication from the Commission - Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty // *Official Journal* Nr. C 101

⁷¹ 2002-03-21 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T-131/99 (*Michael Hamilton swah and Timothy John Falla v Commission of the European Communities*) // *Official Journal.* C 246

⁷² Communication from the Commission - Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty // *Official Journal* Nr. C 101

poveikį vartotojams. Kuo labiau susitarimas riboja konkurenciją pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį, tuo jo teikiama nauda vartotojams turi būti didesnė. Jei dėl susitarimo vartotojo padėtis pablogėja, reiškia toks susitarimas neatitinka išimties sąlygos.

Būtinai ribojimai

Trečioji Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalies sąlyga reikalauja, jog susitarime nebūtų nustatyta jokių apribojimų, kurie nėra būtinai susitarimo tikslams pasiekti. Nagrinėjant šią išimties sąlygą, reikia išskirti du aspektus. Pirma, visas konkurenciją ribojantis susitarimas privalo būti pagrįstai reikalingas siekiant pirmoje sąlygoje numatytų tikslų. Antra, atskiri konkurencijos ribojimai, kylantys iš susitarimo, privalo būti pagrįstai reikalingi siekiant minėtų tikslų.⁷³ Svarbiausia čia reikia išsiaiškinti, ar susitarimas, ribojantis konkurenciją, padeda efektyviau siekti pirmoje sąlygoje numatytų tikslų palyginus su ta situacija, kuri susiklostytų, jei tokio susitarimo nebūtų. Taigi susitarimas tenkins šią sąlygą, jei nėra kitų realių ar mažiau ribojančių konkurenciją būdų, kurie galėtų būti taikomi siekiant pirmoje išimties sąlygoje paminėtų tikslų. Susitarimo šalims nereikia apmąstyti visų galimų hipotetinių ar teorinių būdų, kurie galėtų būti taikomi vietoje esančio susitarimo. Svarbiausia, kad neegzistotuotų realios ir pasiekiamos alternatyvos, kurių taikymas galėtų atnešti tokią pačią naudą, kokią teikia esamas šalių susitarimas.⁷⁴ Jei nustatoma, kad susitarimas kaip toks yra būtinas, tada reikia vertinti kiekvieno konkurencijos ribojimo, kylančio iš susitarimo, reikalingumą. Tam tikro konkurencijos ribojimo būtinumas vertinamas atsižvelgiant į esamą situaciją, kurioje vykdomas susitarimas, ypač į rinkos struktūrą, ekonominę riziką, susijusią su susitarimu. Konkurencijos ribojimas bus laikomas būtinu, jei neįtvirtinus tokio ribojimo, susitarimas nedarytų teigiamo poveikio, t.y. neteiktų naudos arba ta jo teikiama nauda reikšmingai sumažėtų. Čia taip pat reikia vertinti, kaip susiklostytų situacija, jei toks ribojimas nebūtų nustatytas arba būtų taikomos mažiau ribojančios priemonės. Taip pat reikia pastebėti, kad ribojimai, esantys taip vadinamuose „juoduose“ sąrašuose, kurie yra pateikti bendrųjų išimčių atskiroms horizontaliųjų susitarimų grupėms reglamentuose, o taip pat ribojimai, kurie Komisijos gairėse arba pranešimuose apibūdinami kaip sunkūs konkurencijos ribojimai, nebus pripažinti būtiniais siekiant pirmoje išimties sąlygoje numatytų tikslų. Tam tikro konkurencijos ribojimo būtinumas vertinamas atsižvelgiant į esamą situaciją, kurioje vykdomas susitarimas, ypač į rinkos struktūrą, ekonominę riziką, susijusią su susitarimu. Taip pat reikia pastebėti, kad tam tikrais atvejais konkurencijos ribojimas gali būti pripažintas būtinu tik tam tikram laikui. Tada atitinkamai ir ši išimties sąlyga bus tenkinama tik tą laiką.

Apibendrinant, galima pasakyti, jog ūkio subjektų susitarimas atitiks šią sąlygą, jei jame nustatyti konkurencijos ribojimai bus proporcingi, t.y. būtinai reikalingi teisėtiems susitarimo

---

⁷³ Ten pat.

⁷⁴ Communication from the Commission - Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty // Official Journal Nr. C 101

tikslams pasiekti ir nevaržys konkurencijos daugiau, negu būtina konkrečiu atveju.

Konkurencijos nepanaikinimas

Paskutinė išimties sąlyga numato, jog susitarimas neturi leisti ūkio subjektams panaikinti konkurenciją didelei atitinkamų produktų daliai. Konkurencijos teisės tikslas užtikrinti veiksmingą konkurenciją bendrojoje rinkoje. Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio tikslas apsaugoti konkurencijos procesus uždraudžiant tokius subjektų susitarimus, prieštaraujančius šiam tikslui. Tai reiškia, jog veiksmingos konkurencijos apsauga yra svarbesnė, nei tam tikrų horizontaliųjų susitarimų duodama ekonominė nauda. Kai panaikinama konkurencija, trumpalaikiai laimėjimai netenka prasmės. Ar konkurencija bus panaikinta priklauso nuo konkurencijos, kuri buvo prieš susitarimą ir nuo susitarimo poveikio konkurencijai. Tai reiškia, jog turi būti įvertinta esama ir galima konkurencija. Kuo silpnesnė konkurencija rinkoje, tuo menkesnis neigiamas susitarimo poveikis panaikina konkurenciją Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalies prasme. Nustatant ar ūkio subjektų susitarimas gali panaikinti konkurenciją, turi būti įvertinta ūkio subjektų dalyvaujančių susitarime padėtis rinkoje, t.y. užimamos rinkos dalys, konkurentų rinkos galia, jų skaičius, įėjimo į atitinkamą rinką galimybės ir kitos aplinkybės. Taigi nustatant, ar susitarimas tenkina šią išimties sąlygą, reikia atlikti išsamią aplinkos, kurioje sudaromas ir vykdomas horizontalusis susitarimas, analizę.

3.4 BENDROSIOS IŠIMTYS HORIZONTALIESIEMS SUSITARIMAMS

Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas gali būti netaikomas horizontaliajam susitarimui, patenkančiam į tam tikrą susitarimų grupę, kuriai galioja bendroji išimtis. Buvo minėta, jog Taryba įgaliojo Komisiją suteikti išimtis tam tikrų susitarimų grupėms. Europos Bendrijos Taryba Reglamentas Nr. 2821/71⁷⁵, nustato, jog Komisija gali paskelbti, kad Sutarties 81 straipsnio 1 dalis netaikoma susitarimams, kurių tikslas:

- gaminių arba procesų iki jų pramoninio panaudojimo etapo tyrimas ir taikomoji veikla bei šiame etape gautų rezultatų eksploatavimas,
- specializacija, įskaitant jai pasiekti būtinus susitarimus.

Remdamasi Europos Bendrijos Tarybos Reglamentu Nr. 2821/71, Komisija priėmė bendrosios išimties reglamentus dviem horizontaliųjų susitarimų grupėms. Komisijos reglamentas Nr. 2658/2000⁷⁶, suteikiantis bendrąją išimtį specializacijos susitarimas, pakeitė iki tol galiojusį

⁷⁵ Regulation (EEC) No 2821/71 of the Council of 20 of December 1971 on application of article 85(3) of the treaty to categories of agreements, decisions and concerted practises // Official Journal L 285

⁷⁶ Commission Regulation (EC) No 2658/2000 of 29 November 2000 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of specialisation agreements // Official Journal. L 304

Reglamentą Nr. 417/85.⁷⁷ Atitinkamai Komisijos Reglamentas Nr. 2659/2000⁷⁸, kuriuo suteikiama išimtis mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimams, pakeitė Reglamentą Nr. 418/85.⁷⁹ Abu reglamentai taikomi horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams, t.y. susitarimams tarp ūkio subjektų, kurie veikia tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje. Dauguma tokių susitarimų sudaromi tarp konkurentų, dėl to riboja konkurenciją Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalies prasme, bet tuo pačiu tokiems susitarimams, dėl jų teikiamos ekonominės naudos, gali būti taikoma išimtis remiantis Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje.

Naujieji išimčių reglamentai atspindi naują Komisijos požiūrį į horizontaliuosius susitarimus. Vertinant horizontalųjį susitarimą į pirmą vietą iškeliamas realus ekonominis susitarimo poveikis ir jo analizė, o ne mechaninis konkurencijos teisės normų taikymas. Vertinant ūkio subjektų susitarimus svarbus tampa ūkio subjektų užimamos rinkos dalies kriterijus, kuris tampa pagrindine priemone nustatant ūkio subjektų rinkos galią. Ūkio subjektų užimama rinkos dalis ir jų galia rinkoje tampa pagrindiniais kriterijais atribojant horizontaliuosius susitarimus, kurie negali sukelti konkurencijos problemų. Minėtuose reglamentuose atsisakoma detalaus reglamentavimo. Senuosiuose reglamentuose buvo nustatyti ne tik nuostatos, kurias draudžiama nustatyti susitarime, bet ir nuostatos, kurios privalėjo būti susitarime. Bendrųjų išimčių reglamentuose panaikinti „baltieji“ sąrašai, o paliekamos tik draudžiamos nuostatos. Tai suteikia susitarimo šalims daugiau laisvės, nes visos susitarimo nuostatos yra leidžiamos, išskyrus „sunkius“ konkurencijos ribojimus. Taigi galima sakyti, jog horizontalieji susitarimai vertinami pagal principą – daugiau leisti, mažiau drausti.

Konkurencijos įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, jog Konkurencijos taryba turi teisę priimti teisės aktus ir nustatyti susitarimų grupes bei sąlygas, kurioms esant ūkio subjektų susitarimas, ribojantis konkurenciją, nebus draudžiamas. Tačiau Konkurencijos taryba pasirinko kitą kelią. Konkurencijos tarybos nutarimas Nr.1S-132⁸⁰ numato, jog draudžiami susitarimai, tenkinantys sąlygas, nustatytas Komisijos bendrųjų išimčių reglamentuose, laikomi tenkinančiais Konkurencijos įstatymo 6 straipsnyje įtvirtintas išimties sąlygas. Į Konkurencijos tarybos nutarimo priede pateikiamą reglamentų sąrašą patenka ir Komisijos reglamentas Nr. 2658/2000, suteikiantis bendrąją išimtį specializacijos susitarimams bei Komisijos reglamentas Nr. 2659/2000, suteikiantis bendrąją išimtį mokslinių tyrimų ir specializacijos plėtros susitarimams. Tai reiškia, jog

⁷⁷ Commission Regulation (EEC) No 417/85 of 19 December 1984 on application of article 85(3) of the Treaty to categories of specialization agreements // Official Journal. L 053

⁷⁸ Commission Regulation (EC) No 2659/2000 of 29 November 2000 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of research and development agreements // Official Journal. L 304

⁷⁹ Commission Regulation (EEC) No 418/85 of 19 December 1984 on application of article 85(3) of the Treaty to categories of research and development agreements // Official Journal. L 053

⁸⁰ Konkurencijos tarybos 2004-09-02 nutarimas Nr. 1S-132 „Dėl susitarimų, tenkinančių Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies sąlygas ir dėl kai kurių Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ // Valstybės Žinios. 2004. Nr. 63-2244

Konkurencijos tarybos nutarimas tiesiog duoda nuorodą į Europos Bendrijos teisės aktus. Kyla klausimas, ar toks pasirinktas bendrųjų išimčių tam tikroms horizontalių susitarimų grupėms reglamentavimas yra pakankamas Lietuvoje. Buvo minėta, jog ūkio subjektai patys turi įvertinti savo horizontaliojo susitarimo atitikimą konkurencijos teisės normoms, tačiau daugelis jų turbūt net nežino, kad Komisija yra priėmusi atitinkamus bendrųjų išimčių reglamentus, o ką jau kalbėti apie šių reglamentų turinio išmanymą. Dėl šių priežasčių iškyla būtinybė atskleisti minėtuose Komisijos reglamentuose įtvirtintų normų turinį.

3.4.1 Specializacijos susitarimai

Komisija laikosi nuomonės, jog susitarimai dėl gamybos ar paslaugų teikimo specializacijos apskritai padeda tobulinti prekių gamybą ir platinimą. Ūkio subjektai sutelkia savo pastangas tam tikro produkto gamybai, todėl jų veikla tampa efektyvesnė ir į rinką tiekiami pigesni produktai. Dėl šių priežasčių Komisija suteikė bendrąją išimtį specializacijos susitarimams iš Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo. Bendrosios išimties taikymą specializacijos susitarimams reglamentuoja Komisijos reglamentas Nr. 2658/2000. Reglamentu siekiama užtikrinti efektyvią konkurencijos apsaugą ir suteikti įmonėms pakankamą teisinį saugumą.

Europos Bendrijos Tarybos reglamente Nr. 2821/71, kuriuo remiantis Komisija ir suteikė bendrąją išimtį specializacijos susitarimams, numatyta, jog išimtis suteikiantis Komisijos reglamentas nustatytų apribojimus arba sąlygas, kurios gali būti arba kurių negali būti susitarimuose ir nurodytų sąlygas, kurios turi būti susitarimuose. Tai reiškia, jog bendrųjų išimčių reglamente turi būti numatyti, tiek „baltieji“ tiek „juodieji“ sąrašai. Buvo minėta, jog naujieji išimčių reglamentai horizontaliesiems susitarimams įtvirtina naują požiūrį, paremtą ekonomine susitarimų analize, o ne formaliu konkurencijos normų taikymu. Dėl šių priežasčių Reglamentas Nr. 2658/2000, suteikiančiame išimtį specializacijos susitarimams, nenustato nuostatų, kurios privalo būti horizontaliajame susitarime. Pagrindinis dėmesys skiriamas ekonominei susitarimų analizei remiantis prielaida, jog iki tam tikros įtakos rinkoje lygio, taikant 81 straipsnio 3 dalį, teigiamas specializacijos susitarimų poveikis nusvers neigiamą poveikį konkurencijai. Tai pagrindė išimties taikymo taisyklės naujovė, reiškianti naują horizontalių susitarimų reglamentavimo kokybę. Galima išskirti šias pagrindines Reglamento dalis:

- Reglamento taikymo apimtis, t.y. specializacijos susitarimai, kuriems taikoma išimtis;
- Rinkos dalies ribos (kiekybinė išimties sąlyga);
- Specializacijos susitarimai, kuriems netaikoma išimtis („juodieji“ sąrašai).
- Atvejai, kai Komisija gali atšaukti bendrosios išimties taikymą konkrečiam horizontaliajam susitarimui.

Susitarimai, kuriems taikoma išimtis

Remiantis Specializacijos reglamentu, bendrosios išimties taikymas apima trijų rūšių susitarimus. Reglamento numatyta, jog Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalis taikoma:

- *Vienašalės specializacijos susitarimams*, pagal kuriuos viena šalis sutinka nutraukti tam tikrų produktų gamybą arba atsisakyti tuos produktus gaminti ir pirkti juos iš konkuruojančios įmonės, o konkuruojanti įmonė sutinka tuos produktus gaminti ir tiekti;
- *Abipusės specializacijos susitarimams*, pagal kuriuos dvi ar daugiau šalių tarpusavy susitaria nustoti arba atsisakyti gaminti tam tikrus, bet skirtingus produktus ir šiuos produktus pirkti iš kitų šalių, kurios sutinka juos tiekti;
- *Bendros gamybos susitarimams*, pagal kuriuos dvi arba daugiau šalių susitaria tam tikrus produktus gaminti bendrai.

Viena iš naujovių lyginant su senuoju reglamentavimu, yra išplėsta Specializacijos reglamento taikymo apimtis. Bendroji išimtis taikoma ir vienašalės specializacijos susitarimams. Kitas naujovė, įtvirtinta Reglamente - tai galimybė susitarimo šalims nustatyti išimtinio pirkimo⁸¹ arba išimtinio tiekimo⁸² įsipareigojimus. Remiantis Reglamentu, bendroji išimtis bus taikoma ir tokiems vienašalės arba dvišalės specializacijos susitarimams bei bendros gamybos susitarimams, pagal kuriuos susitarimo šalys prisiima išimtinio tiekimo ar platinimo įsipareigojimus. Į Reglamento taikymo sritį taip pat patenka bendros gamybos susitarimai, kuriuose šalys nustato bendrą platinimą arba platintoju paskiria trečią šalį.

Reglamente įtvirtinta susitarimo sąvoka atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalį ir apima ūkio subjektų sutartis, suderintus veiksmus bei ūkio subjektų asociacijų sprendimus. Tai reiškia, jog bendroji išimtis galios bet kuriai susitarimo formai. Reikia pastebėti, jog bendroji išimtis galioja ne tik visam susitarimui, bet ir atskiroms minėtų susitarimų nuostatoms, nustatančioms papildomus apribojimus, kurie nėra pagrindinis tokių susitarimų objektas, bet yra būtini tokių susitarimų įgyvendinimui.

Rinkos dalies ribos

Reglamente nustatyta, jog išimtis taikoma tik tokiems specializacijos susitarimams, kuriuose dalyvaujančių ūkio subjektų bendra rinkos dalis bus ne didesnė kaip 20 procentų atitinkamos rinkos. Reglamente nauja tai, jog 20 procentų riba taikoma visais atvejais. Seniau 20 procentų riba buvo taikoma visais atvejais, išskyrus bendro platinimo susitarimus, kuriuose dalyvaujančių ūkio

---

⁸¹ Išimtinio pirkimo įsipareigojimas – tai įsipareigojimas pirkti specializacijos susitarimo produktą tik iš šalies, kuri pagal susitarimą sutinka jį tiekti.

⁸² Išimtinio tiekimo įsipareigojimas – tai įsipareigojimas tiekti specializacijos susitarimo produktą ne bet kuriai kitai konkuruojančiai įmonei, o tik susitarimo šaliai

subjektų bendrai užimamos rinkos dalis negalėjo viršyti 10 procentų atitinkamos rinkos. Reglamentas taip pat numato atvejus bei terminus, kai išimtis bus taikoma, net ir tada, kai minėta 20 procentų riba bus viršyta. Jei susitarime dalyvaujančių ūkio subjektų rinkos dalis viršija nustatytą 20 procentų ribą, tai išimtis galios dar dvejus kalendorinius metus, su sąlyga, kad per tuos metus nebus peržengta 25 procentų riba. Jei taip vis dėl to nutiks, išimtis tokiam susitarimui bus taikoma dar vienerius kalendorinius metus, einančius po tų metų, kuriais 25 procentų riba buvo viršyta. Seniau buvo numatyta, jog ūkio subjektų rinkos dalis gali padidėti tik 2 procentais. Naujasis Reglamentas išplėtė šias ribas, padidindamas jas iki 5 procentų. Reglamentas numato tik vieną kiekybinę išimties sąlygą - rinkos dalies ribas, kurių negali viršyti susitarime dalyvaujantys ūkio subjektai. Atsisakyta susitarimo šalių bendros metinės apyvartos slenksčio. Seniau buvo įtvirtinta, jog bendroji išimtis taikoma tik tokiems specializacijos susitarimams, kurių bendra metinė apyvarta neviršija nustatytos ribos.

Susitarimai, kuriems netaikoma išimtis

Reglamentas įtvirtina taip vadinamąjį „juodąjį“ sąrašą, numatantį nuostatas, kurių susitarime negali būti. Remiantis Specializacijos reglamentu, bendroji išimtis susitarimui nebus taikoma, jei tokio susitarimo objektas yra:

- *kainų nustatymas parduodant produktus trečiosioms šalims;*
- *gamybos ar pardavimų apimtys ribojimas;*
- *dalijimasis rinkomis ar klientais.*

Reglamente išvardintos neleistinos nuostatos iš esmės atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje pateiktą „sunkiųjų“ konkurencijos ribojimų sąrašą. Teisingumo teismas savo praktikoje ne kartą pažymėjo, jog horizontalieji susitarimai, kuriais, nustatomos kainos, ribojamos gamybos apimtys ar dalijamasi rinkomis, savo esme riboja konkurenciją ir praktiškai negali daryti jokio teigiamo poveikio, todėl yra draudžiami *per se*.

Komisijos teisė atšaukti bendrosios išimties taikymą.

Bendroji išimtis turėtų būti taikoma tik tiems horizontaliesiems susitarimams, dėl kurių galima pakankamai tvirtai daryti prielaidą, kad jie atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalies sąlygas. Tai reiškia, jog horizontaliajam susitarimui, kuris atitinka Reglamentu nustatytos bendrosios išimties sąlygas, tačiau tuo pat metu netenkina 81 straipsnio 3 dalyje numatytų išimties sąlygų, bendroji išimtis gali būti netaikoma. Tokiu atveju Komisijai yra suteikta teisė atšaukti Reglamento taikymą tokiam susitarimui.

Remiantis padarytais pastebėjimais, galima išskirti pagrindines bendrosios išimties specializacijos susitarimams reglamentavimo naujoves:

- „Baltųjų“ sąrašų atsisakymas, nustatomos tik tos nuostatos, kurių negali būti

specializacijos susitarimuose“

- Reglamento taikymo apimties išplėtimas, t.y. į bendroji išimtis taikoma ir vienašalės specializacijos susitarimams;
- Galimybė susitarimo šalims nustatyti išimtinio pirkimo ar platinimo įsipareigojimus;
- Bendros apyvartos slenksčio panaikinimas, paliekant tik ūkio subjektų užimamos rinkos dalies reikalavimą;
- Reikalavimo, jog susitarimo šalių užimamo rinkos dalis negali viršyti 20 procentų atitinkamo rinkos, taikymas visais atvejais.

Apibendrinant, galima pasakyti, jog Specializacijos reglamentu nustatyta bendroji išimtis bus taikoma vienašalės specializacijos susitarimams, abipusės specializacijos susitarimams bei bendros gamybos susitarimams, jei jų objektas nebus kainų nustatymas, gamybos apimčių ribojimas ar dalijimasis rinkomis, o susitarime dalyvaujančių ūkio subjektų bendra rinkos dalis neviršys 20 procentų atitinkamos rinkos.

3.4.2 Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimai

Komisija laikosi pozicijos, jog bendradarbiavimas mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros, o taip pat tokių tyrimų rezultatų eksploatavimo srityje prisideda prie techninės ir ekonominės pažangos. Ūkio subjektai dalinasi tarpusavyje gamybine, prekybine bei mokslinę patirtimi padėdami vienas kitam išvengti mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros dubliavimo bei siekdami naujos pažangos. Mokslinių tyrimų ir techninės pažangos susitarimai leidžia vartotojams tikėtis tam tikros naudos dėl naujų ar geresnių produktų ar paslaugų atsiradimo, arba dėl kainų sumažėjimo

Mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimai yra antra grupė horizontaliųjų susitarimų, kuriems Komisija suteikė bendrąją išimtį iš Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo. Bendrąją išimtį mokslinių tyrimų ir techninės pažangos susitarimams reglamentuoja Komisijos reglamentas Nr. 2659/2000. Šiuo Reglamentu Komisija siekdama skatinti ūkio subjektus bendradarbiauti tarpusavyje siekiant plėsti aukšto lygio mokslinių tyrimus bei vystyti technologijas, kartu nustato tam tikras galimo bendradarbiavimo ribas, kurias peržengus horizontalusis susitarimas nepateks į bendrosios išimties taikymo sritį. Galima išskirti šias pagrindines Reglamento dalis:

- Reglamento taikymo apimtis, t.y. susitarimai, kuriems taikoma išimtis;
- Išimties suteikimo sąlygos;
- Rinkos dalies ribos (kiekybinė išimties sąlyga)
- Susitarimai, kuriems netaikoma išimtis (“juodasis” sąrašas)

- Atvejai, kai Komisija gali atšaukti bendrosios išimties taikymą konkrečiam susitarimui.

Susitarimai, kuriems taikoma išimtis

Ši Technologijų reglamento dalis apibrėžia bendrosios išimties taikymo sritį, t.y. kokiems horizontalaus bendradarbiavimo susitarimams bus taikomas išimtis iš Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje 1 dalyje nustatyto draudimo. Reglamento 1 straipsnis numato, jog bendroji išimtis taikoma susitarimam, kuriais siekiama:

- bendro produktų ar procesų mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros⁸³ bei bendrų mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros rezultatų eksploatavimo⁸⁴;
- bendro pagal ankstesnį tų pačių šalių susitarimą kartu atlikto produktų ar procesų mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros rezultatų eksploatavimo;
- bendro produktų ar procesų mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros, išskyrus bendrą rezultatų eksploatavimą.

Svarbi Reglamento naujovė - „baltųjų“ sąrašų panaikinimas. Prieš tai galiojęs bendrosios išimties reglamentas numatė 20 punktų, kuriems buvo taikoma išimtis. Susitarimui, kuriame būdavo nuostatų ribojančių konkurenciją, bet tos nuostatos nepatekdavo į „baltąjį“ sąrašą, bendroji išimtis nebuvo taikoma. Naujasis Technologijų reglamentas leidžia šalims įtvirtinti susitarime bet kokias nuostatas, išskyrus tas, kurios patenka į „sunkių“ konkurencijos ribojimų sąrašą.

Reglamente įtvirtinta susitarimo sąvoka atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje ir apima ūkio subjektų susitarimus, suderintus veiksmus bei ūkio subjektų asociacijų sprendimus. Tai reiškia, jog šis bendrosios išimties reglamentas bus taikomas visoms trimis susitarimų formoms, t.y. susitarimams, suderintiems veiksmais, bei asociacijų sprendimams. Kaip ir prieš tai nagrinėtame Specializacijos reglamente, bendroji išimtis taikoma ne tik mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimams, bet ir atskiroms susitarimų nuostatomis, nustatančioms papildomus apribojimus, kurie nėra pagrindinis tokių susitarimų objektas, tačiau yra būtini minėtų susitarimų įgyvendinimui.

Išimties suteikimo sąlygos

Skirtingai, nei Specializacijos reglamente išvardijančiame tik atskirus susitarimus, kuriems taiko bendroji išimtis, čia numatomos dar ir papildomos sąlygos, daugiausia susijusios su bendrų mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros rezultatais. Taigi remiantis Reglamentu, norint, jog

---

⁸³ Moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra - tai gamybinės, prekybinės ar mokslinės patirties apie produktus ir procesus įgijimas bei teorinės analizės atlikimas, sisteminis tyrimas arba eksperimentavimas, įskaitant eksperimentinę gamybą, techninis produktų ir procesų testavimas, reikalingų įrenginių kūrimas ir gautų rezultatų intelektinės nuosavybės teisių įgijimas;

⁸⁴ Rezultatų eksploatavimas - tai susitarimo kilmės produktų gamyba ar platinimas, susitarimo procesų taikymas, intelektinės nuosavybės teisių perleidimas ar licencijos joms suteikimas arba tokiai gamybai ar taikymui reikalingos gamybinės, prekybinės ar mokslinės patirties perdavimas

susitarimui būtų taikoma bendroji išimtis turi būti išpildytos šios sąlygos:

- *rezultatų prieinamumas*

Reglamentas numato, jog tyrimo ir plėtros rezultatai turi būti prieinami visiems susitarime dalyvaujantiems ūkio subjektams tolesnio tyrimo ar eksploatavimo tikslais.

- *teisė laisvai eksploatuoti tyrimo ir plėtros rezultatus, jei susitarimas numato tik bendrus tyrimus ir plėtrą*

Reglamente nustatyta, jog kiekviena susitarimo šalis turi būti laisva eksploatuoti tyrimo ir plėtros rezultatus bei techninę patirtimi, reikalinga minėtų rezultatų eksploatavimui.

- *reikalavimai, susiję su bendru eksploatavimu*

Remiantis Reglamentu, bendras eksploatavimas yra leidžiamas, jei jis susijęs su tyrimo ir pažangos rezultatais, kurie yra apsaugoti intelektinės nuosavybės teisėmis arba sudaro gamybinę, mokslinę patirtį, skatina ekonominę ir techninę pažangą bei yra lemiami susitarimo kilmės produktų⁸⁵ gamybai arba susitarimo kilmės proceso taikymui.

- *reikalavimas susitarimo šalims, įpareigotoms gaminti pagal gamybos specializaciją*

Iš susitarime dalyvujančių ūkio subjektų, įpareigotų gaminti pagal specializaciją, turi būti reikalaujama, kad jos atliktų visų šalių tiekimo užsakymus, išskyrus tuos atvejus, kai mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimas taip pat numato ir bendrą platinimą.

Paminėtos išimties sąlygos apibrėžia kaip turi būti naudojami mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros susitarimų rezultatai bei kokiais požymiais minėti rezultatai turi pasižymėti. Visų pirma rezultatai turi būti prieinami visoms šalims, kiekviena šalis turi būti nevaržoma savarankiškai eksploatuoti rezultatus, bei mokslinę patirtį. Mokslinių tyrimų bei technologijų plėtros rezultatai turi būti apsaugoti intelektinės nuosavybės teisėmis bei turėti lemiamą reikšmę susitarimo produktų gamybai. Jeigu susitarimas bus sudarytas siekiant mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros, t.y. atitiks susitarimo apibūdinimą, įtvirtintą Reglamente, tačiau tokio susitarimo pagrindu atliktų tyrimų rezultatai nebus prieinami visoms šalims, bendroji išimtis jam nebus taikoma. Svarbi Reglamento naujovė, jog nebeliko reikalavimo susitarimo šalims sudaryti tyrimo ir tobulinimo darbo vykdymo programą, kurioje seniau reikėdavo nurodyti darbo tikslus ir sritis, kurioje darbai bus atliekami.

Rinkos dalies ribos

Reglamentas nustatydamas rinkos dalies ribas, kartu numato ir laiko trukmę, kurią galios bendroji išimtis. Čia išskiriami du atvejai. Pirma, jei sutarties šalys yra nekonkuruojančios įmonės

---

⁸⁵ Susitarimo kilmės produktas - tai dėl bendro mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros atsirandantis arba susitarimo kilmės procesus naudojant pagamintas ar pateiktas produktas

tai išimtis bus taikoma tyrimų ir technologijų plėtros laikotarpiui. Bendrai eksploatuojamų tyrimų rezultatų atveju išimtis bus taikoma dar septynerius metus, nuo to laiko, kai susitarimo kilmės produktai pirmą kartą buvo pateikti rinkai. Antra, konkuruojančių tarpusavyje įmonių susitarimui taikomi tie patys išimties galiojimo terminai, bet nustatytas papildomas reikalavimas, t.y. tokių įmonių bendra produktų, kurie gali būti pakeisti susitarimo kilmės produktais, rinkos dalis turi būti ne didesnė kaip 25 procentai atitinkamos rinkos. Reglamentas taip pat numato išimties galiojimo terminus, kai minėta 25 procentų riba yra viršijama. Jei rinkos dalis pasiekia 25 procentų ribą, bet neviršija 30 procentų, išimtis bus taikoma dar dvejus kalendorinius metus. Jei viršijama 30 procentų riba, bendroji išimtis vis tiek bus taikoma dar vienerius kalendorinius metus. Reglamente nauja tai, jog rinkos dalies slenkstis padidintas nuo 20 iki 25 procentų. 25 procentų rinkos dalies slenkstis taikomas visais atvejais. Seniau susitarimui, numatančiam bendrai pagaminto produkto bendrą platinimą buvo taikomas 10 procentų rinkos dalies slenkstis. Seniau buvo numatyta, jog ūkio subjektų rinkos dalis gali padidėti tik 2 procentais. Naujasis Reglamentas išplėtė šias ribas, padidindamas jas iki 5 procentų. Kita reglamento naujovė, ta, jog bendrai eksploatuojamų produktų atveju išimtis taikoma ne 5, bet 7 metus. Visi šie pokyčiai naudingi ūkio subjektams, nes suteikia jiems daugiau laisvės bei daugiau galimybių bendradarbiauti tarpusavyje vykdant mokslinius tyrimus bei siekiant technologijų pažangos.

Susitarimai, kuriems netaikoma išimtis.

Reglamentas įtvirtina sąrašą tam tikrų ribojimų, kurių mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo susitarimuose negali būti. Tai taip vadinami „sunkūs“ konkurencijos ribojimai. Minėtų ribojimų nustatymas susitarime reiškia, jog tokiam susitarimui bendroji išimtis nebus taikoma ir jis dažniausiai bus draudžiamas pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalį. Remiantis Reglamentu, tokie ribojimai yra:

- *teritoriniai ribojimai*

Remiantis reglamento 5 straipsnio 1 dalies f ir g punktais, jei susitarimo šalys nusprendžia atskirai pardavinėti kartu pagamintą produktą skirtingose teritorijose, bendroji išimtis nebus taikoma tokiam susitarimui, kuris draudžia atlikti susitarimo kilmės produktų pasyvius pardavimus kitoms šalims rezervuotose teritorijose. Susitarimo šaliai gali būti draudžiama atlikti aktyvius pardavimus, kitoms šalims rezervuotose teritorijose, bet tik 7 metų laikotarpiui, nuo to laiko, kai susitarimo kilmės produktas pirmą kartą buvo pateiktas Bendrojoje rinkoje.

- *Ribojimai, susiję su vartotojais*

Pagal reglamento 5 straipsnio 1 dalies e punktą, jei susitarimo šalys nusprendžia atskirai pardavinėti bendrai pagamintą produktą skirtingoms vartotojų grupėms, tai šaliai gali būti draudžiama bet kokie pardavimai(nesvarbu pasyvūs ar aktyvūs) vartotojų grupei, kuri rezervuota kitai susitarimo šaliai,

bet tik 7 metų laikotarpiui, nuo tada, kai minėtas produktas buvo pateiktas Europos Bendrijos rinkai

- *ribojimai, susiję laisvę atlikti tyrimų ir technologijų plėtrą savarankiškai ar su trečiosiomis šalimis*

Remiantis Reglamento 5 straipsnio 1 dalies a punktu, bendroji išimti nebus taikoma, jei susitarimas riboja šalių laisvę savarankiškai atlikti moksliniu tyrimus ir technologijų plėtrą srityje nesusijusioje su susitarimu. Išimtis taip pat nebus taikoma, kai pasibaigus šalių susitarimui, bus ribojama šalių laisvė atlikti tyrimus ir plėtrą srityje, kuri susijusi su susitarimu.

- *Gamybos apimčių ribojimai ir kainų nustatymai*

Nors susitarimo šalims leidžiama atskirai platinti ar pardavinėti bendrai pagamintą produktą, tačiau Reglamento 5 straipsnio 1 dalies c ir d punktuose numatyta, jog bendroji išimtis nebus taikoma susitarimams, kuriais ribojamos gamybos ar pardavimų apimtys arba prekybai su trečiosiomis šalimis nustatomos pardavimo kainos.

Reikia pastebėti, jog Reglamente įtvirtinti „sunkieji“ konkurencijos ribojimai iš esmės atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje pateiktus tipinius, labiausiai draudžiamus konkurencijos suvaržymų pavyzdžius: kainų fiksavimą, gamybos apimčių ribojimą, bei dalijimąsi rinkomis tiek pagal vartotojus, tiek pagal teritorijas.

Atvejai, kai Komisija gali atšaukti išimties taikymą

Bendroji išimtis turėtų būti taikoma tik tiems mokslinių tyrimų ir technologijų pažangos susitarimams, dėl kurių galima pakankamai tvirtai daryti prielaidą, kad jie atitinka 81 straipsnio 3 dalies sąlygas. Dėl šios priežasties Reglamentas numato, jog Komisija gali atšaukti išimties taikymą tam tikram susitarimui, kuris nors ir atitinka Reglamente nustatytas išimties sąlygas, tačiau jo poveikis yra nesuderinamas su Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje įtvirtintomis sąlygomis.

Remiantis padarytais pastebėjimais, galima išskirti pagrindines bendrosios išimties specializacijos susitarimams reglamentavimo naujoves:

- „Baltųjų“ sąrašų panaikinimas, nustatomos tik nuostatos, kurios yra draudžiamos;
- Nebeliko reikalavimo susitarimo šalims sudaryti tyrimo ir tobulinimo darbo vykdymo programą;
- Susitarimo šalių užimamos rinkos dalies slenkstis padidintas nuo 20 iki 25 procentų.
- 25 procentų rinkos dalies riba taikoma ir susitarimams, numatantiems bendrą platinimą;
- Bendro eksploataavimo atveju, nuo to laiko, kai susitarimo kilmės produktas buvo pirmą kartą pateiktas rinkai, išimties galiojimo terminas pailgintas nuo 5 iki 7 metų.

Apibendrinant, galima pasakyti, jog Naujasis Reglamentas yra daug liberalesnis palyginus su senuoju bendrosios išimties reguliavimu. „Baltųjų“ sąrašų panaikinimas, padidintas rinkos dalies

slenkstis, pailginti išimties terminai suteikia daugiau laisvės ir galimybių ūkio subjektams. Mokslinių tyrimo ir plėtros susitarimui bendroji išimtis taikoma, jei toks susitarimas papuola į Reglamento taikymo sritį, atitinka nustatytas bendrosios išimties sąlygas, jame nėra sunkiųjų konkurencijos ribojimų, o susitarime dalyvaujančių ūkio subjektų užimama rinkos dalis neviršija 25 procentų ribos.

3.4.3 Kiti horizontalieji susitarimai

Buvo minėta, jog Tarybos reglamentas Nr. 2821/71, įgaliojo Komisiją suteikti bendrąsias išimtis tik srityse, susijusiose su specializacija bei moksliniais tyrimais. Taigi bendrųjų išimčių reglamentai suteikia išimtis tik dviem susitarimų grupėms. Dėl šios priežasties Komisija priėmė Gairės dėl Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio taikymo horizontaliesiems bendradarbiavimo susitarimams⁸⁶ Gairės papildė minėtus bendrųjų išimčių reglamentus, o taip pat apima ir kitus horizontaliuosius susitarimus, kurie Komisijos nuomone dažnai tenkina Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje numatytas išimties sąlygas. Be specializacijos ir mokslinių tyrimų susitarimų, kuriems Komisija savo reglamentais suteikė bendrąsias išimtis, Gairės apima pirkimo susitarimus, komercializacijos susitarimus, susitarimus dėl standartų bei aplinkosaugos susitarimus.

Remiantis Gairėmis, susitarimai dėl standartų bei aplinkosaugos susitarimai kiekvienu atveju turi būti įvertinti individualiai. Tuo tarpu pirkimo bei komercializacijos susitarimams Gairės suteikia neoficialią bendrąją išimtį iš draudimo numatyto Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalyje. Tokios Gairių aiškinimas įmanomas dėl dviejų priežasčių. Pirma, šis dokumentas skirtas tam tikroms horizontaliųjų susitarimų grupėms. Antra, Gairėse numatytos tam tikros išimties sąlygos, kurioms esant tam tikrai susitarimų grupei priklausantis horizontalusis susitarimas, ribojantis konkurenciją, dažniausiai atitiks Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas išimties sąlygas ir todėl nebus draudžiamas.

Pirkimo susitarimai suprantami kaip ūkio subjektų susitarimai bendrai pirkti produktus. bendras pirkimas gali būti vykdomas per bendrai kontroliuojamą įmonę, taip pat tarp ūkio subjektų sudarytos sutarties pagrindu ar tiesiog bendradarbiaujant nesudarius sutarties. Visi šie atvejai patenka į Gairių taikymo sritį. Pagrindinė išimties sąlyga pirkimo susitarimams yra ūkio subjektų bendrai užimamos rinkos dalies riba. Pirkimo susitarimai, kuriuose dalyvaujančių ūkio subjektų bendrai užimama rinkos dalis neviršija 15 procentų atitinkamas rinkos, dažniausiai tenkina Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje numatytas išimties sąlygas, jei nenumato „sunkių konkurencijos ribojimų“, t.y. kainų fiksavimo, dalijimosi rinkomis ar gamybos apimčių ribojimo.

Komercializacijos susitarimai suprantami kaip konkurentų bendradarbiavimas parduodant,

---

⁸⁶ Commission notice of 6 January 2001: Guidelines on the applicability of Article 81 of the EC Treaty to horizontal cooperation agreements // Official Journal. C 3.

platinant ar skatinant jų produktų pardavimą. Pagrindinė išimties sąlyga komercializacijos susitarimams yra tokia pati kaip ir pirkimo susitarimams, t.y. juose dalyvaujančių ūkio subjektų bendrai užimamos rinkos dalis negali viršyti 15 procentų. Jei taip yra, tokie susitarimai dažniausiai atitinka Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas išimties sąlygas ir todėl nėra draudžiami.

Reziumuojant, galima pasakyti, jog Komisijos priimti bendrųjų išimčių reglamentai yra privalomi teisės aktai, tuo tarpu Gairės yra rekomendacinis teisės aktas. Tai reiškia, jog Gairėse nurodytiems horizontaliesiems susitarimams, nėra suteikiama tokio lygio apsauga nuo draudimo, įtvirtinto Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnyje, kaip tai daroma minėtais reglamentais. Ūkio subjektai vertindami horizontalųjį susitarimą pagal Gairėse nustatytus kriterijus, negali būti tvirtai įsitikinę, jog jų susitarimas nebus draudžiamas pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnį. Kita vertus, galima teigti, jog Gairės turi tokį patį ar bent jau panašų poveikį kaip ir bendrųjų išimčių reglamentai, bent jau nuo to momento, kai Teisingumo teismas savo sprendimais patvirtins Gairėse išdėstytą Komisijos poziciją.

IŠVADOS

Šiame darbe buvo išanalizuoti Europos Bendrijos ir Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys horizontaliuosius susitarimus. Remiantis Europos Bendrijos institucijų, t.y. Teisingumo teismo, Europos Komisijos, o taip pat Konkurencijos tarybos praktika, atskleidžiamas minėtuose teisės aktuose įtvirtintų normų turinys. Atlikto Europos Bendrijos bei Lietuvos Respublikos konkurencijos teisės normų, reglamentuojančių horizontaliuosius susitarimus, tyrimo metu buvo pasiektas šio darbo tikslas, įgyvendinti iškelti uždaviniai bei patvirtintos šiame darbe keliamos hipotezės. Autorius pateikia tokias šio tyrimo išvadas:

1. Horizontalusis susitarimas konkurencijos teisėje suprantamas kaip dviejų ar daugiau ūkio subjektų, veikiančių tame pačiame ekonominio proceso lygmenyje, sudaryta sutartis, ūkio subjektų suderinti veiksmai ar tokių ūkio subjektų asociacijos sprendimas.
2. Susitarime dalyvaujančių ūkio subjektų tarpusavio padėtis gamybos ar platinimo procese yra pagrindinis horizontalųjį susitarimą charakterizuojantis požymis.
3. Ūkio subjektų suderintų veiksmų kaip vienos iš horizontalaus susitarimo formų išskyrimas konkurencijos teisėje nėra formalumas. Tokiu reguliavimu siekiama uždrausti konkurenciją ribojančius horizontaliuosius susitarimus, kai ūkio subjektai, nesudarę sutarties, bendradarbiauja siekdami išvengti tarpusavio konkurencijos
4. Vadovaujantis Europos Bendrijos ir Lietuvos konkurencijos teisės normomis, galima išskirti dvi horizontaliųjų susitarimų grupes: „kartelinius“ susitarimus ir bendradarbiavimo susitarimus. „Karteliniai“ susitarimai laikomi žalingiausia konkurenciją ribojančių veiksmų forma, ypač tie, kuriais fiksuojamos kainos, dalinamasi rinkomis ar ribojamos gamybos apimtys, todėl jie yra draudžiami pagal Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 1 dalį (Lietuvoje pagal Konkurencijos įstatymo 5 straipsnį). Horizontalieji bendradarbiavimo susitarimai, ribojantys konkurenciją, kartu duoda tam tikrą ekonominę naudą, todėl jiems dažniausiai taikoma Europos Bendrijos sutarties 81 straipsnio 3 dalis (atitinkamai Konkurencijos įstatymo 6 straipsnis), numatanti išimtį iš draudimo.
5. Įgyvendinta konkurencijos teisės reforma išimčių taikymo srityje, t.y. leidimų sistemos panaikinimas, detalaus reglamentavimo vengimas, naujo tipo bendrųjų išimčių reglamentų priėmimas, horizontaliųjų susitarimų ekonominis vertinimas, mechaninio konkurencijos teisės normų taikymo atsisakymas, reiškia naują horizontaliųjų susitarimų reglamentavimo kokybę. Horizontaliųjų susitarimų reglamentavimas tampa vis liberalesnis, suteikiant daugiau laisvės ūkio subjektų bendradarbiavimui.
6. Išanalizavus Europos Bendrijos ir Lietuvos konkurencijos teisės normas, galima daryti išvadą, jog horizontaliųjų susitarimų reglamentavimas Lietuvoje iš esmės atitinka Europos Bendrijos teisę. Dėl negausios Konkurencijos tarybos praktikos, Lietuvos konkurencijos

normų turinys nėra pilnai atskleistas, tačiau minėtas Europos bendrijos ir Lietuvos teisės santykis, suteikia galimybę Lietuvos konkurencijos teisės normas aiškinti per Europos Bendrijos teisės normų taikymo praktiką.

7. Dėl negausios Konkurencijos tarybos praktikos nepilnai atskleistas Konkurencijos įstatymo normų turinys (Konkurencijos įstatymo turinį dažnai galima suprasti tik analizuojant Teisingumo teismo ar Europos Komisijos praktiką) bei Lietuvos konkurencijos teisės aktuose daromos nuorodos į Europos Bendrijos teisės aktus lemia tai, jog horizontaliųjų susitarimų reglamentavimas Lietuvoje neužtikrina tinkamo teisinio tikrumo lygio.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 30-856.
2. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004-12-09 d. nutarimas „Dėl reikalavimų ir sąlygų susitarimams, kurie dėl savo mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos patvirtinimo pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6732.
3. Lietuvos Respublikos Konkurencijos tarybos 2004-09-02 nutarimas Nr. 1S-132 „Dėl susitarimų, tenkinančių Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies sąlygas ir dėl kai kurių Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos nutarimų pripažinimo netekusiais galios“ // Valstybės Žinios. 2004. Nr. 63-2244

Europos Sąjungos teisės aktai:

4. Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis// Valstybės žinios. 2004, Nr. 2-2.
5. Council Regulation No 1/2003 (EC) on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty. Official Journal 2003, Nr. L 1/1.
6. Council Regulation No 2821/71 (EEC) on application of article 85(3) of the treaty to categories of agreements, decisions and concerted practises // Official Journal. 1971, Nr. L 285.
7. Council Regulation No 19 (EEC) on application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of agreements and concerted practices // Official Journal. 1965, Nr. 036
8. Council Regulation No 17 (EEC): First Regulation implementing Articles 85 and 86 of the Treaty // Official Journal. 1962, Nr. 013
9. Commission Regulation No 2658/2000 (EC) on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of specialisation agreements // Official Journal. 2000, Nr. L 304.
10. Commission Regulation No 2659/2000 (EC) on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of research and development agreements // Official Journal. 2000, Nr. L 304.
11. Commission Regulation No 418/85 (EEC) on application of article 85(3) of the Treaty to categories of research and development agreements // Official Journal. 2000, Nr. L 053.
12. Commission Regulation No 417/85 (EEC) on application of article 85(3) of the Treaty to categories of specialization agreements // Official Journal. 1985, Nr. L 053.

13. Commission notice: Guidelines on the applicability of Article 81 of the EC Treaty to horizontal cooperation agreements // Official Journal. 2001, Nr. C 3.
14. Commission Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 81(1) of the Treaty establishing the European Community (de minimis) // Official Journal. 2001, C 368.
15. Commission recommendation concerning the definition of micro, small and medium - sized enterprises // Official Journal. 2003, Nr. L 124/36
16. Communication from the Commission - Guidelines on the application of Article 81(3) of the Treaty // Official Journal. 2004, Nr. C 101

Specialioji literatūra:

17. Cairns W. Europos Sąjungos teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 1999. 407 P.
18. Faull J., Nikpay A. The EC Law of competition. Oxford: Oxford University Press, 1999. 961 P.
19. Goyder D. G. EC competition law. Oxford: Oxford University Press, 2003. 402 P.
20. Jones A., Sufrin B. EC Competition law: text, cases and materials. – Oxford: Oxford University Press, 2004. 671. P.
21. Moisejovas R. Europos Tarybos reglamentu Nr. 1/2300 įgyvendintos Europos Bendrijos konkurencijos teisės analizė // Jurisprudencija. 2006, Nr. 3 (81)
22. Švirinas D. Europos Sąjungos konkurencijos teisės reforma ir šios reformos įtaka Lietuvos konkurencijos teisės raidai // Jurisprudencija. 2003 Nr. 39 (31).

Europos Teisingumo Teismo praktika:

23. 2002-03-21 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T-131/99 (*Michael Hamilton Swah and Timothy John Falla v Commission of the European Communities*) // Official Journal. 2002;
24. 2000-03-15 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose 395/96 and 396/96 (*Compagnie maritime belge transports SA and Others v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 2000;
25. 1998-04-28 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 306/96 (*Javico International and Javico AG v Yves Saint Laurent Parfums SA (YSLP)*) // European Court reports. 1998.

26. Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T-374/94 (*European Night Services and Others v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1998;
27. 1995-04-06 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas sujungtose bylose T-80/89 and T-81/89 (*BASF AG and others v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1995;
28. 1994-12-15 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.250/92 (*Gøttrup-Klim e.a. Grovwareforeninger v Dansk Landbrugs Grovvareselskab AmbA*)// European Court reports. 1994;
29. 1994-07-15 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T-17/93 (*Matra Hachette SA v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1994;
30. 1992-03-20 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje Nr. T- 14/89 (*Montedipe SpA v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1992;
31. 1991-12-17 Europos Teisingumo teismo (pirmos instancijos) sprendimas byloje 7/89 (*SA Hercules Chemicals NV v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1991;
32. 1991-04-23 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 41/90 (*Klaus Höfner and Fritz Elser v Macrotron GmbH*)// European Court reports. 1991;
33. 1990-02-11 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 277/87 (*Sandoz prodotti farmaceutici SpA v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1990;
34. 1989-07-11 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 246/86 (*SC Belasco and others v Commission of the European Communities*) // European Cour reports. 1989;
35. 1987-02-27 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 45/85 (*Verband der Sachversicherer e.V. v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1987;
36. 1985-02-30 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 123/83 (*Bureau national interprofessionnel du cognac v Guy Clair*) // European Court reports. 1985;
37. 1984-02-24 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose 43/82 and 63/82 (*VBVB, and VBBB, v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1984;

38. 1983-11-08 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 92/86 (*NV IAZ International Belgium and others Commission of the European Communities*)// European Court reports. 1983;
39. 1979-05-13 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 22/78 (*Hugin Kassaregister AB and Hugin Cash Registers Ltd v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1979;
40. 1978-10-30 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.209/78 (*Heintz van Landewyck SARL and others v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1978;
41. 1977-10-25 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.26-76 (*Metro SB-Großmärkte GmbH & Co. KG v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1977;
42. 1975-12-16 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.40/73 (*Coöperatieve Vereniging "Suiker Unie" UA and others v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1975;
43. 1973-02-06 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.48-72 (*SA Brasserie de Haecht v Wilkin-Janssen*) // European Court reports. 1973;
44. 1972-10-22 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose T-213/95 and T-18/96 (*SCK and FNK v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1972;
45. 1972-10-17 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.8-72 (*Vereeniging van Cementhandelaren v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1972;
46. 1972-06-14 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.48-69 (*Imperial Chemical Industries Ltd. v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1972;
47. 1971-11-25 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr. 22-71(*Béguelin Import Co. v S.A.G.L. Import Export*) // European Court reports. 1971;
48. 1970-07-15 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje 41/69 (*ACF Chemiefarma NV v Commission of the European Communities*) // European Court reports. 1970;
49. 1969-07-09 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.5-69 (*Franz Völk v S.P.R.L. Ets J. Vervaecke*) // European Court reports. 1969;
50. 1966-07-13 Europos Teisingumo teismo sprendimas sujungtose bylose 56/64 and 58/64 (*Établissements Consten S.à.R.L. and Grundig-Verkaufs-GmbH v Commission of the European Economic Community*) // European Court reports. 1966;

51. 1966-06-30 Europos Teisingumo teismo sprendimas byloje Nr.56/65 (*Société Technique Minière (L.T.M.) v Maschinenbau Ulm GmbH (M.B.U.)*) // European Court reports. 1966.

Europos Komisijos sprendimai:

52. 94/815/EC: Commission Decision of 30 November 1994 relating to a proceeding under Article 85 of the EC Treaty (Cases IV/33.126 and 33.322 - Cement) // Official Journal. 1994, L 343;
53. 86/398/EEC: Commission Decision of 23 April 1986 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/31.149 - Polypropylene) // Official Journal.1986 Nr. L 230;
54. 86/399/EEC: Commission Decision of 10 July 1986 relating to a proceeding under Article 85 of the EEC Treaty (IV/31.371 - Roofing felt) (IV/31.371 - Roofing felt) // Official Journal. 1986, Nr. L 232;
55. 72/474/CEE: Décision de la Commission, du 22 décembre 1972, relative à une procédure d'application de l'article 85 du traité CEE (IV/243, 244, 245 - Cimbel) // Official Journal.1972, Nr. L 303;
56. 73/109/EEC: Commission Decision of 2 January 1973 relating to proceedings under Articles 85 and 86 of the EEC Treaty (IV/26 918 - European sugar industry) // Official Journal. 1973, Nr. L 140;

Konkurencijos tarybos praktika:

57. Konkurencijos tarybos 2006-10-26 nutarimas Nr. 2S-13 “Dėl popieriumi prekiaujančių ūkio subjektų veiksmų atitikties Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio ir Europos Bendrijos steigimo sutarties 81 straipsnio reikalavimams”// Informaciniai pranešimai. 2006, Nr. 87-843.
58. Konkurencijos tarybos 2006-06-22 nutarimas Nr. 2S-9 “Dėl ES struktūrinių fondų konsultacinių paslaugų rinkoje veikiančių ūkio subjektų veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams” // Informaciniai pranešimai. 2006 Nr. 53-575.
59. Konkurencijos tarybos 2005 02 03 nutarimas Nr. 2S-3 “Dėl taksi paslaugų teikėjų asociacijos ir taksi paslaugas Vilniaus mieste teikiančių ūkio subjektų veikų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio reikalavimams“ // Informaciniai pranešimai. 2005, Nr. 16-147

60. Konkurencijos tarybos 2004-11-19 nutarimas Nr. 2S-12 „Dėl vairuotojų rengimo paslaugas teikiančių ūkio subjektų ir Lietuvos vairuotojų mokymo ir kvalifikacijos kėlimo mokyklų asociacijos veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikalavimams.“ // Informaciniai pranešimai. 2004, Nr. 94-833.
61. Konkurencijos tarybos 2003-02-06 nutarimas Nr. 2S-4 „Dėl ūkio subjektų veiksmų, dalyvaujant 2000 m. kelių tiesimo ir taisymo darbų konkursuose, atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktus“// Informaciniai pranešimai. 2003 02 20, Nr. 14-103.
62. Konkurencijos tarybos 2000-12-28 nutarimas Nr.19/b „Dėl įmonių, veikiančių fotografavimo paslaugų rinkoje, veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatom.“ // Informaciniai pranešimai. 2001, Nr. 5-47
63. Konkurencijos tarybos 2000-12-20 nutarimas Nr. 16/b „Dėl AB „Hidrostatyba“ ir AB „Panevėžio statybos trestas“ veiksmų atitikimo Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktus“ // Informaciniai pranešimai. 2002, Nr. 3-9
64. Konkurencijos tarybos 2002-12-19 nutarimas Nr. 12/b „Dėl AB „Lietuvos Draudimas“, UAB „Ergo Lietuva“, UADB „Preventa“ ir UAB „IF Draudimas“ veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio nuostatas.“ // Informaciniai pranešimai, 2003, Nr. 2-22.
65. Konkurencijos tarybos 2003-07-15 nutarimas Nr. 2S-10 “Dėl ūkio subjektų, dalyvavusių 2002 m. vykusiame Phare konkurse „Informacinės technologijos įrangos, skirtos stiprinti Žemės ūkio ministerijos ir susijusių institucijų pajėgumui vadovauti bei administruoti Aquis žemės ūkio ir vidaus regionų vystymo srityje, pirkimas“, veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 ir 6 punktus” // Informaciniai pranešimai. 2003, Nr. 55-518.
66. Konkurencijos tarybos 2000-07-13 nutarimas Nr. 13/b “Dėl architektų sąjungos veiksmų atitikimo Konkurencijos įstatymo nuostatom.“ // Informaciniai pranešimai. 2000, Nr. 32

SANTRAUKA

Horizontaliųjų susitarimų reglamentavimas Europos Sąjungos ir Lietuvos teisėje

Pagrindinės sąvokos: *konkurencija, horizontalusis susitarimas, kartelinis susitarimas, horizontalusis bendradarbiavimo susitarimas, konkurencijos ribojimas, bendrosios išimtys*

Viena iš ūkio subjektų bendradarbiavimo formų, reglamentuojamų Europos Bendrijos ir Lietuvos konkurencijos teisėje, yra horizontalieji ūkio subjektų susitarimai. Pagrindinės normos, reglamentuojančios horizontaliuosius susitarimus, įtvirtintos Europos Bendrijos sutartyje, o minėtas normas detalizuoja gausybė antrinių teisės aktų. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą tapo privaloma taikyti Europos bendrijos sutartį ir daugelį kitų teisės aktų, todėl iškyla būtinybė gilintis į horizontaliuosius susitarimus reglamentuojančias teisės normas.

Šiame darbe analizuojami pagrindiniai Europos Bendrijos ir Lietuvos teisės aktai, reglamentuojantys horizontaliuosius susitarimus. Vadovaujantis Europos Teisingumo teismo, Europos Komisijos praktika, atskleidžiamas minėtuose teisės aktuose įtvirtintų teisės normų turinys. Darbe pateikiama horizontaliojo susitarimo sąvoką bei nagrinėjami pagrindiniai horizontaliojo susitarimo požymiai, aptariami konkurencijos teisės draudžiami susitarimai, o taip pat išimtys iš draudžiamų horizontaliųjų susitarimų. Autorius aptaria konkurencijos teisės reformą išimčių taikymo srityje bei atskleidžia pagrindines horizontaliųjų susitarimų reglamentavimo tendencijas.

SUMMARY

Regulation of Horizontal Agreements in the European Union and Lithuanian Law

Keywords: *competition, horizontal agreement, cartel, horizontal cooperation agreement, restriction of competition, block exemptions*

Horizontal agreements are one of cooperation forms regulated by the competition law in European Community and the Republic of Lithuania. The main rules, regulating horizontal agreements, are placed into the Treaty of European Community. These rules are supplemented by many secondary laws. Since Lithuania became a member of The European Union, it is obliged to apply the Treaty of European Community and many other legal instruments. Therefore, it is mandatory to analyze the rules of law on the horizontal agreements.

This work includes analysis of the basic rules of the competition law in European Community and the Republic of Lithuania, those concerned to the horizontal agreements. The author, following the Case – law of the European Court of Justice and legislature of the European Commission, reveals the content of the rules in the above – mentioned instruments. The author provides the concept of the horizontal agreements, examines the main features of the horizontal agreements. This work also includes analysis of different type of horizontal agreements. First of all, the author deals with so called “object”- type agreements which are likely to infringe competition rules. Secondly, the author analyses so called “co-operation” agreements, which usually benefit from the exception.